

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
34/2017
26. august 2017

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

TELEVÍZNA VEŽA KAMZÍK
MÁ UŽ PÄTDESAT ROKOV
Strana 4.

NITRIANSKY AGROKOMPLEX
MÁ NOVÚ TVÁR I POSLANIE
Strana 5.

NÁRODNÉ MATIČNÉ SLÁVNOSTI
TENTORAZ PRIVÍTA TRNAVA
Strana 6.

ZVRCHOVANOSŤ, ÚSTAVA, ŠTÁT
V ESEJI PREDSEDU MS M. TKÁČA
Strana 8.

KNIEŽATÁ A PANOVNÍCI
LUDMILY CVENGRŠOVEJ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Slovenské kúpele sa nikdy nemali stať predmetom politického sporu. Ony si totiž nesporne zaslúžia podstatne väčší záujem štátnej vrchnosti, než s akým sa stretli za celé štvrtstoročie našej štátnosti. Sú národným pokladom a jeho hodnota neklesla ani za takmer tridsať poprevratových rokov, ktoré boli voči nim ľahostajné!

Spomínam si, ako na jar 1990 v nadšení zo spoločenských zmien pripravil tlačový odbor vlády v spolupráci s riaditeľom partnerského rakúskeho odboru a predsedom Spoločnosti rakúsko-česko-slovenského priateľstva H. Neumayerom turné rakúskych, nemeckých a holandských novinárov po západoslovenských kúpeľoch. Naši hostia boli uveličení. Čakali Slovensko vydrancované komunistami. A tu povedzme pavilón Hammam – fotili ho z každej strany, hoci ich už pri lôžkach čakali maséri. Dr. Neumayer bol zdržanlivejší, priateľsky upozornil aj na chyby, ktoré západný klient pobadá: krivo natiahnuté koberce na chodbách, mizerný sortiment zeleninových šalátov, zadymené kaviarne..., ale prizvukoval: máte úžasný poklad, nenechajte si ho rozkradnúť!

Už v lete sa začali bitky – najväčšie o Piešťany. O tie zápasili ťažké váhy – premiérová poradkyňa pre všetko, ba ešte aj jeden podpredseda vlády. Tatry chcel kúpiť krajan z Ameriky, istý pán Šumichrast – muselo to byť vážne, keď na riadnom rokovaní vlády sedel po boku premiéra, to bolo čosi nevidané! O Sliač sa pobili sám minister zdravotníctva s akýmsi kšeftárom – ich esbéesky musela od seba odtrhnúť polícia, Sliač bol plný krvi a na hoteli Slovensko vybité okná a dvere... Panebože, taký osud si kúpele nezaslúžili, taký úpadok či dokonca zánik mnohých kúpeľov si Slovensko nezaslúžilo! Človeku je smutno, keď listuje v knihe E. Potočnej a J. Cmreja Kúpele odviata časom – mohli tu zostať, mohli slúžiť, keď už nie svetu tak širokému okoliu. Povedzme Korytnica, rozprávková Korytnica s mimoriadne vzácnou vodou, na kúska ako dľaň tri kúpele: Lúčky, Lubochňa, Korytnica – a tej už niet.

Slovenské kúpele dávno prosia o pomoc. Je naozaj najvyšší čas venovať im pozornosť. Máme dost odborníkov, ktorí môžu politikom poradiť čo treba. Len nech je to, preboha, čin, a nie spor!

Ján ČOMAJ

Národné matičné slávnosti otvorilo inštalovanie dvoch nových búst Do Panteónu slávnych pribudli dejatelia

Igor VÁLEK – Foto: Ivan PAŠKA

Za ostatné roky sa stalo dobrým zvykom, že Matica slovenská začína Národné matičné slávnosti (NMS) tým, že Park sv. Cyrila a sv. Metoda pri svojej sídelnej budove v Martine obohacuje o busty významných Slovákov. Výnimkou nebol ani tohtoročný piatok 11. augusta, keď sa popoludní po slávnostnom rokovaní výboru MS panteón osobností našej minulosti rozrástol o busty Jozefa Miloslava Hurbana a Andreja Radlinského pri príležitosti dvojtého výročia narodenia týchto významných slovenských dejateľov.

Na slávnostnom odhaľovaní búst sa zúčastnili zástupcovia miest a obcí spojených so životom J. M. Hurbana (Beckov, Hlboké) aj A. Radlinského (Dolný Kubín, Kúty, Trnava). Osobitné delegácie vyslal Spolok svätého Vojtecha, Matica slovenská v Srbsku a Spolok Slovákov v Poľsku. Medzi hosťami našej najstaršej kultúrnej ustanovizne nechýbali napríklad predseda Trnavského samosprávneho kraja Tibor Mikuš, radca vyslanec Veľvyslanectva Ruskej federácie v Slovenskej republike Andrej Šabanov alebo viceprimátor Martina M. Žiga. Okrem nich boli na podujatí prítomní zástupcovia katolíckej cirkvi, gréckokatolíckej cirkvi a evanjelickej cirkvi a. v., Žilinského samosprávneho kraja a ďalších miest a obcí na Slovensku. Pripomenúť treba, že ťažisková druhá časť Národných matičných slávností, ktoré pri príležitosti 154. výročia svojho založenia organizuje Matica slovenská s bohatým sprievodným programom, sa uskutoční 7. – 10. septembra v Trnave.

■ ANDREJ RADLINSKÝ

Kňaz, organizátor národného hnutia, jazykovedec, pedagóg, vedec, vydavateľ a náboženský spisovateľ Andrej Radlinský (1817 – 1879) sa narodil v Dolnom Kubíne. Študoval na gymnáziu v Ružomberku, Kremnici a Budíne. Filozofiu v Trnave a Bratislave, neskôr katolícku teológiu na univerzite vo Viedni, popri nej sa venoval

Vedecký tajomník Matice Peter CABADAJ počas slávnostného aktu odhalenia nových búst v Panteóne slávnych. V popredí Andrej Radlinský.

aj štúdiu jazykovedy a spoločenskovedným i exaktným predmetom. V roku 1841 získal doktorát na univerzite v Pešti a bol vysvätený za kňaza. Pôsobil v Budíne a Zlatých Moravciach a dlhšie i v Banskej Štiavnici, kde zriadil nedeľné školy a organizoval spolky miernosti. V roku 1852 vydal I. zväzok Prstónarodnej Bibliotéky, ktorý obsahoval hľadisko, zemepis, prírodopis... Radlinský musel tajne opustiť Slovensko a prešiel do Viedne, kde redigoval Slovenské noviny, vydával časopis Cyril a Method, Pešťbudínske vedomosti a Katolícke noviny. Značne prispel k vytváraniu slovenskej fyzikálnej ter-

minológie, všestrannými schopnosťami zasahoval do hospodárskeho a literárneho života a má nezabudnuteľné zásluhy pri rozvoji slovenského školstva, najmä pri jeho záchrane. Aktívne sa podieľal na národnom politickom hnutí, bol zástancom spolupráce oboch konfesií, ako jazykovedec ovplyvnil vývoj a kodifikáciu spisovného jazyka. Spoluzakladateľ Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha.

■ JOZEF MILOSLAV HURBAN

Kňaz, organizátor národného života, spisovateľ a redaktor Jozef Miloslav Hurban (1817 – 1888) sa

narodil v Beckove. Študoval v Trenčíne a na Evanjelickom lýceu v Bratislave, bol kaplánom v Brezovej pod Bradlom, farárom v Hlbokom a superintendentom slov. ev. cirkvi. Výrazná osobnosť našich dejín – spolu s Ludovítom Štúrom pôsobil najaktívnejšie v Spoločnosti česko-slovenskej i v Ústave reči a literatúry československej. Spolupodieľal sa na tvorbe a prijatí novej podoby spisovného jazyka a v ňom vydal aj úplne prvú knihu – almanach Nitra v roku 1844. Organizačne stál pri celonárodných programoch – Nitrianskych žiadostiach aj mikulášskych Žiadostiach slovenského národa. Počas revolúcie 1848 – 1849 bol nielen hlavným organizátorom národnoslobodzovacieho hnutia, ale aj predsedom prvej SNR. Všetky boje a myšlienky úspešne spájaj s vydavateľskou a redaktorskou činnosťou (almanachy Nitra, časopis Slovenské pohľady...), ako aj s vlastnou literárnou tvorbou (Od Silvestra do Troch kráľov, Životopis Ludovíta Štúra...). V memorandových rokoch vo februári 1861 vypracoval a ministrom vnútra vo Viedni odovzdal prvé ucelené požiadavky Slovákov. V Martine sa stal členom memorandového výboru, memorandovej deputácie i zakladajúcim členom Matice slovenskej. Po neúspechoch pokračoval v zápasoch s cirkevno-politickým obsahom a cieľom, viackrát bol za svoje názory aj väznený.

3 OTÁZKY PRE:

doc. Milotu ZELINOVÚ-GACEKOVÚ, autorku matičného vydavateľstva

Dejiny opäť putujú po slovenskej železnici

• Po Slovensku putuje po prvý raz osem vagonov legionárskeho vlaku a aj fotografia vášho otca – legionára, matičiara, spisovateľa a väzňa gulagu Mikuláša Gaceka z Dolného Kubína. Ako to vnímate?

Všetci, ktorí vypravili tento Légiolvlak na slovenské železnice, si zaslúžia uznanie. Medzi osobnosťami legionármi sa tak po prvý raz ocitol nielen desaťročia zmlčaný môj otec Mikuláš Gacek, ale napríklad aj Ferdinand Čatloš, neskorší slovenský generál. Moja osobná vďaka a uznanie patrí mnohým, ktorí roky robili všetko pre to, aby unikátny slovenský vozeň našli, vo zvolenských dielňach opravili tak, že sa stal dôstojnou súčasťou Légiolvlaku, slovenským príspevkom na oboznáme-

nie verejnosti s ťažením v Rusku v čase obrovských historicky prelomových zmien. Sú to strhujúce dejiny na kolesách, čo teraz putujú Slovenskom.

• Nie je to vaše prvé stretnutie s Légiolvlakom...

Nie, prvý raz tu bol v roku 2015, ale len v Bratislave. Vtedy som s radosťou precítila takpovediac návrat môjho otca, lebo práve vyšlo vďaka matičnému vydavateľstvu druhé vydanie jeho Sibírskych zápiskov 1915 – 1920 (prvé vydanie bolo v roku 1936) a kniha bola prístupná verejnosti v Légiolvlaku... Teraz som pripravila pre matičné vydavateľstvo už druhú knihu, rekapituláciu jeho pohnutého života, v ktorej budú napríklad aj doteraz nikdy nevydané jeho Moskov-

ské zápisky alebo listy z gulagu. Je toho ešte veľa z otcovho pera, čo doteraz nemohlo uzrieť svetlo sveta, pracujem na Budmerických zápiskoch...

• Teraz má však Légiolvlak inú trasu.

Púť začal v Žiline, pokračoval v Dolnom Kubíne a cez Poprad, Medzilaborce, Humenné na námestie v Košiciach, kde má byť dva týždne! Potom pôjde cez Zvolen, Nitrú do Bratislavy a bude tu od 19. do 28. septembra. Je to obdivuhodné, môžeme si na naše dejiny doslova siahnúť. A aj keď bolo v légiách len čosi okolo sedem percent Slovákov, na počet to bolo vyše päť a pol tisíc mužov!

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ
Foto: rodinný archív M. Z-G

V SNN 35/2017
SI PREČÍTAŠ

■ O Klube Zemplínčanov v Košiciach sme sa rozprávali s Jánom POPRENDOM a Jánom PERŽELOM
■ Vývoj v terajšej spoločnosti viditeľne smeruje k znižovaniu životných štandardov
■ Vo Švédsku pribúda „no-go“ zón, kde polícia negarantuje občanom elementárnu bezpečnosť

Darované výtvarné diela Vincenta Hložníka poškodené nie sú! Neopodstatnená kampan' proti Matici

Pavol JAVORSKÝ – Foto: TASR

Matica slovenská sa nedávno stala terčom nevyberaných útokov za údajnú nekompetentnosť pri skladovaní výtvarných diel darovaných na zbierku na Národný poklad ešte začiatkom deväťdesiatych rokov. Novinári sa doslova „odbavovali“ nad tým, ako najmä diela majstra V. Hložníka rozoziera plesň. „Z takýchto útokov sme boli prekvapení. Osobne som dohliadal na uskladnenie obrazov, vetranie v miestnosti a podobne. Obrazy neboli viditeľne napadnuté – okrem miernych poškodení na niektorých rámoch,“ reagoval na vtedajšiu negatívnu kampan' Maroš SMOLEC, správca Matice slovenskej.

K údajnému poškodeniu sa vyjadrovali politici, kadejakí „experti na výtvarné umenie“, a dokonca aj dcéra V. Hložníka sa začala o obrazy zaujímať. Informáciu o napadnutí obrazov plesňou konštatovala zamestnankyňa Turčianskej galérie pri prevoze obrazov z Maticného domu do skladov galérie. Správca MS sa totiž dohodol s galériou na päťročnom uskladnení obrazov za cenu tritisíc eur a poskytnutí siedmich Hložníkových obrazov do stálej expozície galérie v Martine.

OBRAZY BEZ POŠKODENIA

„Predsedníctvo Matice operatívne zareagovalo na zverejnené informácie. Rozhodli sme najat' si skutočných expertov z komory slovenských reštaurátorov. Sme veľmi šťastní, že pôvodné informácie sa

nepotvrdili. Výtvarná zbierka znehodnotená nie je. Niektoré obrazy čaká čistenie,“ zhodnotil aktuálny predseda MS M. Tkáč. Slovenské národné noviny majú k dispozícii kópiu posudku z tzv. „skríningu“ – teda z dôkladnej prehliadky všetkých 154 obrazov z matickej zbierky. Diplomovaná reštaurátorka zo slovenskej komory reštaurátorov (jej meno má redakcia k dispozícii) sa vyjadrila v závere svojej správy: „Je možné konštatovať, že zbierka diel, ktorá je súčasťou Národného pokladu SR, v súčasnosti deponovaná v Maticnom dome v Martine, je v dobrom stave. (...) Na záver môžem konštatovať, že zbierka 154 diel je v celkom dobrej kondícii, najmä vďaka konštantným klimatickým podmienkam, v ktorých bola uskladnená.“ Počas tzv.

dôkladného „skríningu“ reštaurátorka objavila menšie poškodenia farebnej vrstvy, mierne povrchové znečistenia depozitom, nepatrné škrabance, odlačený ochranný baliaci papier, ale i nízky výskyt mikroorganizmov. Nič však natoľko závažné, s čím by nemali skúsenosti aj iné galérie, čo by sa nedalo očistiť a čo by poškodzovalo vzácne diela majstra V. Hložníka. Zo skúmaných diel bolo najčastejšie práve poškodenie farebnej vrstvy.

NIČ ZÁVAŽNÉ

Len jediný obraz bol navrhnutý na komplexné reštaurovanie, a to starý obraz od J. Haiera Matka s dieťaťom, ktorý však bol už darovaný s poškodeniami. Celkové náklady na vyčistenie diel sa odhadujú na úrovni 1 350 eur – píše sa v tlačovej správe

Darované diela majstra Vincenta HLOŽNÍKA uvidí verejnosť už v novembri tohto roka počas valného zhromaždenia MS.

Maticy slovenskej rozposlanej do všetkých médií.

VÝSTAVA DARU

„Predsedníctvo Matice rozhodlo o vyčlenení požadovaných prostriedkov na ošetrovanie výtvarných diel. Následne budeme tiež riešiť možno kvalitnejšie uskladnenie, resp. rekonštrukciu miestnosti, v ktorých sú obrazy, aby spĺňala štandardné požiadavky,“ dodal M. Tkáč. V rozpočte Matice bolo na rok 2017 vyčlenených tisícpäťsto eur na prvý rok najmu

priestorov v Turčianskej galérii. Táto suma sa použije na čistenie všetkých obrazov. „Komunikoval som s predstaviteľmi Nadácie Matice slovenskej, s ktorou sme stále neuzavreli otázku týkajúcu sa vlastníctva a správy Národného pokladu, aby sme Hložníkové diela ukázali verejnosti vo svojej kráse a nepoškodené. Plánujeme tak vykonať v novembri počas valného zhromaždenia Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši. Komunikujeme s tamojšou galériou o výstave,“ dodal na záver správca M. Smolec.

Kresťanské hodnoty mnohým politikom nič nevravia Dúhový pochod ombudsmanky Patakyovej

Ján ČERNÝ – Karikatúra Andrej MIŠANEK

Ešte dlho neutíchne to, čo sa stalo na ministerstve školstva, a len budúcnosť ukáže, a možno aj dokáže, „kde bol pes zakopaný“. Hodnotový spor o charakternú politiku sa začína rozhárať naplno. Zdá sa, že tá sa takou automaticky nestáva iba nejakým konštatovaním na bilbordoch tesne pred voľbami.

Hlasovanie o generálnom prokurátorovi, ktoré do histórie vošlo ako „trnkobranie“, bolo prvou udalosťou, po ktorej padol veľký tieň pochybností. Veď sa pamätáte – zložitý vysvetľovanie o prekladaní hlasovacích lístkov a neskôr vždy nervózna reakcia pri tejto zmienke. Odtvety v Dunaji pretieklo veľa vody a médiami ešte viac pochybností. O tom či onom netreba do momentálne rozhádanej koalície ešte priliavať olej do ohňa. Stačí si pamätať, čo všetko sa akosi „lízlo“ okolo Bélu Bugára a jeho strany. Bolo toho viac

ako dosť. Dokonca aj v rámci súčasnej vládnej koalície, ktorá čelí vážnym problémom.

ZNECHUTENIE PARTNEROV

Na jeden z nich upozornil najnovšie podpredseda SNS Jaroslav Paška. Znepokojilo ho – podľa statusu na sociálnej sieti – že verejná ochrankyňa ľudských práv Mária Patakyová podporila podujatie Dúhový pride a prislúbila na ňom osobnú účasť. Do funkcie ombudsmanky ju navrhla za MOST – HÍD ministerka spravodlivosti a podpredsedníčka strany Lucia Žitňanská.

Nuž, v podstate – asi v rámci koalíčných dohôd – to bola „parketa“ MOSTU.

DOHODY-NEDOHODY

Zarazí však to, čo verejne publikoval práve Jaroslav Paška. „Keď si nás, Béla, vo februári oslovil s prosbou o podporu pre vašu kandidátku na Verejného ochrancu práv Máriu Patakyovú, tvrdil si, že je to slušná, korektná, rozvážna, kresťanský založená pani so zmyslom pre spravodlivosť, rodinné hodnoty,“ napísal Paška na Facebook. Zarazí to preto, že verejná podpora tomuto podujatiu sa

akosi prieči kresťanským hodnotám a rodinným tradíciám.

Ďalší problém spočíva podľa Jaroslava Pašku v tom, že „súčasťou koalíčnej dohody je aj záväzok, že koalíčné strany ani ich nominanti nebudú otvárať kontroverzné témy, útočiť na civilizačné, kultúrne a sociálne hodnoty koalíčných part-

nerov, ich voličov a znevažovať ich“. To sa očividne „akosi“ nedodržalo. Naznačuje to, kto si ako čí partnerské či koalíčné dohody a svojich spojencov vo vláde.

VÝHRADY NA SIETI

Jaroslav Paška má naozaj vážne výhrady – cez sociálnu sieť poslal Bélovi Bugárovi odkaz, v ktorom účasť ombudsmanky na pochode „Dúhový pride“ považuje za „vulgárne gesto“, ale nielen to.

„Nie som si dnes istý, Béla, či sa po tomto vulgárnom geste Tvojej nominantky proti Čl. 41 Ústavy SR (ale aj našim koalíčným dohodám) nájde v klube SNS poslanec, ktorý by ešte podporil nejakého Tvojho kandidáta do akejkoľvek verejnej funkcie.“

V najnovšom svetle udalostí sa javí, že nepamätanie sa na vlastné sľuby a záväzky považujú niektorí naši politici za bežný pracovný štandard. Ako je to s tou trieskou v oku brata svojho?

VŠIMLI SME SI

Sedem ľudových umelcov zo Slovenska, z Poľska a z Českej republiky sa v oravskom Babine od 16. do 20. augusta pasovalo s náročnou témou smrteľných hriechov, ktorých je podľa Biblie tiež sedem. Organizátori trinásteho medzinárodného rezbárskeho plenéra – obec Babín a Oravské kultúrne stredisko – zvolili túto náročnú tému zámerne. Po sakrálnych motívoch a tradičných výjavoch dedinského života tak Galériu ľudového rezbárstva v obci, jedinej svojho druhu, obohatia témy reflektujúce základné etické princípy kresťanstva.

Rezbárske návraty k Siváňovcom

Z plenéra Návraty k Siváňovcom v oravskom Babine – jeden z účastníkov pri práci.

Návraty k drevu a kameňu a z verejných zdrojov ho podporil Fond na podporu umenia.

Ako informoval riaditeľ OKS v Dolnom Kubíne PhDr. Miroslav Žabenský, tieto princípy sú pilierom aj našej kultúry a ich vizuálne stvárnenie bude hodnotným doplnením zbierok galérie, v ktorej sa už dnes nachádza vyše osemdesiat nadrozmerných drevených plastík. Unikátnu zbierku vďaka podpore Európskeho fondu regionálneho rozvoja z projektu OKS budú bohato prezentovať budúci rok.

Obec Babín v okrese Námestovo je u nás i v zahraničí známa tradíciou rezbárstva, ktorú najviac zviditeľnil rod Siváňovcov, najmä „rezbár Oravy“ Štefan Siváň (1906 – 1995), ktorý patrí k najvýraznejším a osobitým zjavom slovenského insitného umenia. Práve túto tradíciu v jeho rodisku úspešne oživujú organizátori realizáciou plenérov už druhé desaťročie.

Tvorivé stretnutie je súčasťou projektu

Emil SEMANCO
Foto: archív OKS Dolný Kubín

Mýtny domček pri Dunaji plánovanú expozíciu colníctva zatiaľ neprichýli Bratislava presunula svoju atrakciu do Devína

Pre objekty, ktoré sa nachádzajú po oboch stranách Starého mosta cez Dunaj, sa už niekoľko desaťročí hľadá zmysluplné využitie. Po rozpačitých experimentoch – trebárs aj s galériou kresleného humoru – sa dlhšie hovorilo o tom, že v „mýtnom domčeku“ na ľavobrežnej strane rieky by mohlo byť v súlade s pôvodným poslaním tejto stavby múzeum colníctva. Z kompetentných miest a zo zainteresovaných strán však nedávno zaznela zamietajúca definitíva – múzeum a ani expozícia colníctva tam nebude.

Spletitosť a citlivosť dostupných informácií o okolnostiach tohto neradostného verdiktu nedovoľuje postaviť sa jednoznačne za žiadnu zúčastnenú stranu. Nebráni však problematiku tohto múzea ukázať z trochu širšieho pohľadu.

Tiež so súhlasom bratislavského magistrátu a s podporou štátnych inštitúcií a zahraničných partnerov toto múzeum vybudovali a prevádzkovali nadšení dobrovoľníci v budove, ktorá slúžila ako colnica a hraničný prechod aj v minulosti. Po prestavbe Starého mosta mala byť prevádzka múzea obnovená. To sa však nestalo. Situáciu navyše skomplikoval zámer iného subjektu vybudovať v domčeku múzeum viedenskej električky, hoci je zrejme, že na tento cieľ by bol vhodnejší iný a najmä väčší objekt. Nakoniec magistrát predsa len ponúkol Finančnej správe SR domček na prenájom na ďalšie fungovanie Múzea colníctva. Podmienky prenájomu, nech ich navrhol ktokoľvek, však boli pre prevádzku múzea nereálne. Predpokladali nákladnú a zdĺhavú opravu domčeka a prenájom vrátane opravy obmedzili iba na päť

rokov. Výsledkom bolo známe rozhodnutie Finančnej správy SR „mýtny domček“ opustiť a Múzeum colníctva

ČO INÍ NEPIŠU

Mýtny domček a torzá niekdajších pilierov Starého mosta v dunajskom koryte sú konkrétne odkazy na jeho históriu a pamiatkarské hodnoty. Colnica tu bola, prečo ju potom nepripomínať?

ta preniesť do menej atraktívnej budovy na nábreží pod hradom Devín.

Nie je to dobré riešenie. Stále je možnosť spomenuté rozhodnutie prehodnotiť a zosúladiť rôzne, na prvý pohľad protichodné zámery. A to dokonca spôsobom, ktorý by obyvateľom i návštevníkom Bratislavy priniesol dokonca tri zaujímavé múzeá vybudované v autentickom prostredí – v „mýtnom domčeku“ zachovať Múzeum colníctva, vo vyhladnutom náhradnom objekte v Devíne vybudovať múzeum Železnej opony a tragédií, ktoré sa na nej odohrali, a múzeum električky vybudovať v zachovanej remíze v Kopčanoch. Autentickosť miesta a v prípade „mýtného domčeka“ aj unikátnosť jeho polohy by zvýraznila poslanie týchto múzeí. Pomáhala by aj stvárňovať stále i dočasné expozície alebo inscenovať rôzne podujatia.

Neraz čítame ponosy, že Bratislava dokáže prilákať turistov len na niekoľko hodín. Nachádzam sa, že načrtnuté riešenia a ich dobrá propagácia by jej príťažlivosť mohli zvýšiť. Možno by pri budovaní múzeí boli ochotné prispieť aj ďalšie subjekty.

Ing. Zbyšek ŠUSTEK, CSc.
Foto: Emil SEMANCO

Koalícia stojí pred rubikonom

Roman MICHELKO

Sotva niekto na začiatku tohtoročného horúceho leta predpokladal, že takzvanú uhorkovú sezónu náhle preruší koalíčná kríza. Na rozdiel od minulého roka, keď Matovič ohlasoval „povesné pondelníčky“ pred komplexom Bonaparte, pokoj parlamentných prázdnin prerušila kauza eurofondov pre vedu.

Celú kauzu už tradične ohlásila poslankyňa OĽaNO Veronika Remišová a bolo len otázkou času, ako sa k tomu postaví koalícia. SNS ako strana, ktorá zodpovedá za spomenutý rezort, si zrejme myslela, že sa celá nepríjemnosť vyrieši systémom: my nevidíme Kaliňáka, respektíve Baštrnáka, vy sa zase nebudete starať o naše patálie.

Ukázalo sa však, že Robert Fico už nechce riskovať ďalší prepad dôveryhodnosti. Už len preto nie, že chcel nejakými pozitívnymi krokmi potvrdiť svoju silnú proti-

korupčnú rétoriku. Pod rovnakým tlakom je aj Béla Bugár, na ktorého tlačí „slovenské“ krídlo strany, najmä trojica Šebej, Žitňanská a Kresák. Odchod Žitňanskej by ho iste veľmi mrzel, pretože je to práve ona, ktorá na verejnosti udržiava akýsi protikorupčný étos, zároveň však stranická vernosť nie je jej silnou stránkou. Žitňanskej kariéra je zatiaľ lemovaná tromi stranami (KDH, SDKÚ a Most) a pokojne si ju vieme predstaviť po boku Beblavého ako posilu jeho nového politického subjektu.

Fico teda asi predpokladal, že obetovanie ministra Plavčana, nečlena a nefunkcionára SNS, teda človeka s takmer nulovým politickým výtlakom, bude rutina podobná obetovaniu Malatinského. V tom sa však prerátal. Danko na takýto ťah neprišiel a rozohral veľmi riskantnú hru. Vypovedaním koalíciej

dohody prekvapil, ale nevedomil si, že hrá proti všetkými masťami mazaným politickým harcovníkom, ktorí v politike za tých dvadsaťpäť (Fico) či dokonca dvadsaťsedem (Bugár) rokov preskákali všeličo. Súčasná slovenská politika dáva

KOMENTÁR

totiž politickým aktérom len veľmi málo manévrovacích možností. Preformátovať zloženie koalície je okrem iného aj pre veľmi zlé vzťahy (Danko, Bugár kontra Matovič) v podstate nemožné. No a predčasné voľby by zrejme skončili ešte väčším patom než tie v roku 2016.

Predseda SNS rozohral hru vabank. Otázkou je, či mal ako dobrý šachista premyslených viacerých ťahov dopredu. Jeho sila mala byť v neočakávanom kroku, ktorým koalíčných partnerov pre-

kvapí, a ultimátom (zmena koalíciej dohody mala byť prepísaná do prvého septembra) ich mal dostať do časového stresu. Takáto taktika by možno mohla mať pozitívny efekt u menej skúsených partnerov, ale ako sme videli, Fico a Bugár ukázali, že majú silné nervy a vyhrážkam nemienili ustúpiť.

Treba pritom zdôrazniť, že nie všetko v koalícii funguje s „kostolným poriadkom“. Je veľmi pravdepodobné, že viacero kompromitujúcich materiálov na SNS mohlo uniknúť z Úradu vlády SR. A takéto veci sa medzi slušnými koalíčnými partnermi nerobia. Nie je tiež celkom v poriadku, keď sa verejne ku koalíčným kolegom vyjadrujú ministri z iných rezortov. Nové definovanie vzťahov teda malo niektorým konfliktom takpovediac systémove zabrániť. Je teda možné, že nové pravidlá aj s prihliadnutím na programové priority SNS mohli koalíciu posilniť. Ale to by dôvera medzi koalíčnými partnermi nesmela byť tak ťažko narušená. Politika je tvrdé remeslo a často sa v nej hrá podľa veľmi čudných pravidiel.

Napriek všetkému teda bude pokračovanie v koalícii asi najpravdepodobnejším vyústením terajších rozporov. Realita politickej scény

na Slovensku totiž nepustí. Súčasná koalícia by po predčasných voľbách nebola schopná sformovať väčšinu, rovnako by to však nebola schopná ani opozícia. Beblavého politický projekt je v „embrionálnej“ fáze, rovnako opozícia čaká, či a čo sa vyklúje z projektu Progressívne Slovensko. No a nakoniec na vyvolanie predčasných volieb treba deväťdesiat hlasov alebo trojmesačnú nefunkčnosť parlamentu, pričom Ficovi a Bugárovi stačí zabezpečiť si podporu piatich nových poslancov, keďže troch odidencov od Borisa Kollára už v podstate majú. Každému, kto pozná pomery v slovenskom parlamente, je jasné, že získať päť poslancov za tri mesiace sa zvládnuť dá.

Takto sú teda rozdane karty, z čoho vyplýva, že pokračovanie koalície napriek značnej miere osobného sebazaprenia niektorých aktérov je stále ten najpravdepodobnejší scenár. Bohužiaľ, v čase uzávierky ešte s istotou nemôžeme odhadnúť rozuzlenie celej kauzy. Danko si zobral štvordňový time out, aby vychladol a urobil si jasno medzi svojimi prioritami, a správne sa rozhodol. No ako vieme, v slovenskej politike nie je nič isté. Nechajme sa teda prekvapit'.

Mečiaru nebudú trestne stíhať

Maroš SMOLEC

Vladimíra Mečiaru nebudú stíhať za amnestie, prípad je premlčaný. Strohá informácia, ktorú zverejnili médiá 10. augusta po tom, čo polícia zastavila trestné stíhanie expremiéra za zneužívanie právomocí verejného činiteľa, ktorého sa mal dopustiť práve v súvislosti s udelením amnestií na prípad zavlečenia M. Kováča ml. do cudziny a zmareného referenda. Nijaké emotívne mediálne kampane, nespočetné vyjadrenia iných politikov, analytikov, komentátorov. Nijaké špeciálne televízne relácie, nekonečné komentáre v liberálnych periodikách. Nijaké demonštrácie nasadených študentov či vystúpenia slovenských hercov. Iba krátka informácia pozostávajúca z niekoľkých viet. Nič viac... Ticho.

Kde sú teraz páni ako revolučný konfident Budaj, novinári

Hríb, Leško, Havran, herec Kramár, prezident Kiska, režisérka Solčanská, stredoškólači z protivládnych demonštrácií Straka a Farská a iní prívrženci bratislavskej kaviarne? Prečo zrazu „vplyvné“ liberálne vrstvy slovenskej spoločnosti mlčia

POZNÁMKA

ako voš pod chrastou? Prečo novinári zrazu prestali klásť otázky analytikom a politikom? Kam sa vytratila ich silná emócia, ktorá rezonovala celým Slovenskom počas protimečiarovskej hystérie z tohtoročnej jari, ktorá napokon vyústila do ústavného zákona o zrušení tzv. Mečiarových amnestií? Prečo zrazu médiá nekrmia aj malé deti o tom, že zloduch Mečiar musí skončiť za mrežami? Kde sú výnimoční právni experti a sud-

covia, ktorí verejnou deklaráciou podporili zrušenie nezrušiteľného právneho aktu?

Mlčia preto, lebo by museli verejne priznať, že tzv. spoločenský pohyb pred pár mesiacmi bola len propagandistická fraška. Od začiatku im muselo byť jasné, že politik Mečiar vo väzení neskončí. Viacerí skutoční právni experti upozorňovali nielen na princíp retroaktivity, ktorý bol porušený, ale aj na premlčanie trestných činov súvisiacich so zavlečením mladého Kováča do Rakúska. Pripravili dokonalú kampaň. Začal ju brakový film Únos, potom „nespokojní“ stredoškólači, ktorí ani nevedeli, čo vlastné chcú. Nasledoval tlak opozičných politikov, ktorý zavŕšilo ústavné zrušenie amnestií. Čerešničku na torte však ponúkol napokon pod-

porný verdikt ústavného súdu: „Je očividné, že predseda vlády sa požiadavkou zdržanlivosti pri výkone právomoci udeľovať amnestiu, v čase, keď zastupoval prezidenta, neriadil, naopak, zásadným spôsobom ju zneužil bezprostredne po ujať sa jej výkonu,“ píše sa v zdôvodnení, ktoré vydal Ústavný súd SR. Je nepravdepodobné, že by ústavní sudcovia nevedeli o premlčacej lehote trestných činov. Napriek tomu naviedli prokuratúru a políciu, čo má v prípade Mečiaru preverovať.

Celý príbeh nebol o spravodlivosti, ale o politickej pomste. Táto fraška sa môže ešte skončiť aj poriadnym faux pas. Lebo aj keď slovenské súdy rozhodnú – tak je totiž všetko nastavené – je tu ešte európsky súd, ktorý si stále váži rímske princípy práva a neprípustnosť retroaktivity. A Mečiar...? Ten sa môže len smiať. Je mimo ohrozenia. Aj pre náš týždenník verejne naznačil, že mlčať už ďalej nemieni. Aby sme ešte všetci neboli prekvapení... A najviac mladý Kováč, ktorý môže skončiť „v chládku“ za podvod na Technopole...

SPOZA OPONY

S dvoma, v mnohom neprekonzistentnými autormi SNN – Petrom Štelingerom a Petrom Valom, sa potichu pretekám v tom, čo všetko si pamätáme z desaťročí skúsenosti. Vždy, keď príde august, uvažujem, či to budú zabúdané texty napríklad Jána Smolca zo Smeny alebo nebojácne apely Milana Vároša a Emila Remeňa, ktorých text vtedy doslova obletel svet. Alebo vytiahnuť analýzu americkej CIA, ktorá už vo februári 1968 predpovedala, že ak pražskí reformátori nepoľavia, tak nakoniec Moskva siahne aj po vojenskom riešení? Alebo pripomenúť pozoruhodne zabúdanú zbabelosť rakúskeho vedenia štátu, ktorému trvalo tri dni, kým sa zomkli na riadne vyhlásenie, lebo v septembri 1968 plní rozškľabených úsmevov a potriasaní rúk podpísali so ZSSR prelomovú prvú dohodu o dodávkach sovietskeho plynu. Nerozhnevať si sovietať im bolo asi prednejšie než razantné odsúdenie porušovania medzinárodného práva.

Ale v tomto čase uštekaného televízneho spravodajstva, keď

kdeko radí každému, ma jedna popradská pivárne priviedla na myšlienku, že sa na veci možno pozeráť s úsmevom, že v slovenskej národnej povahe by sme mali viac pestovať iróniu, sarkazmus, humor, úsmevnosť. Stena pivárne

tak z pollitra piva večer v horúcom dni leta 2017 uháša aj smäd po dôvtipe, úsmevnosti. Málokto si vystrelil z cudzieho tanku a tankistu vymaľovaného v životnej veľkosti na stene pivárne tak ako tí, čo si dali námahu, aby sa

Traduje sa, že z hlásateľa rakúskej televízie, keď čítal správu o tom, koľko tankov obsadilo Bratislavu, vyhrklo: Ved' toľko nemá celá rakúska armáda! Môj známy hovorí o tom, ako sa 21. august odohral na Záhorí.

S radosťou počúvame nášho priateľa Ferinka, keď opisuje, ako sa na nich pozerali „vyhladovaní a smadní tankisti, čo vyskákali z tých tankú, a on nabral odvahu a položil otázku, máš vodku, daj vodku, dám ti chleba. Ale sem mu povedzel, čo tu seš, toto je naša zem a ty chodz domu. Nebratal sem sa s ním, išlo len o výmenu a šmitec. No oni mali toľko vodky, že ja sem musel poslať nákladák pre chleba, pre dvojnásobnú dávku chleba ako zvyčajne; zdúvodnil sem to mimorádnym okolnostama a nočnú strážú“. Ale potom sa „tým tankistúm, čo sme sa s nima nebratali, minula vodka...“

To augustové výročie je viac ako pozoruhodné. Pamätníci si iste pripomenú, že odvtedy sme už nikdy nezažili takú súdržnosť a spolupatričnosť takmer všetkých päťnásť miliónov obyvateľov vtedajšieho štátu. A ako je to možné, že teraz, keď vieme o všetkom, čoraz viac na Slovensku zároveň odsudzujeme augustovú sovietsku okupáciu vojskami Varšavskej zmluvy a zároveň tí istí ľudia s porozumením vnímajú dnešné Rusko, a osobitne Vladimíra Putina. Máme to v povahe! Není enem černe a enem bíle!

Prečo svet nie je čierne-biely

Dušan D. KERNÝ

je slovenský unikát. V auguste 1968 sa tankista nezmesil do širokej ulice a odrazil roh krčmovej steny. Potom to opravili, zamazali. Ale pamät' sa nedá vymazať. Teraz po desaťročiach sa chýrna pivárne pod menom Alfonz premenovala na Dobré časy. A na stenu namaľovali sovietsky tank takmer v životnej veľkosti aj s odrazným rohom pohostinstva. A s textom celého príbehu toho dňa v našich dejinách, ktorého symbolom sa stal tank. Premenovanie pivárne na Dobré časy

na príbeh ich krčmy, ich ulice, ich mesta nezabudlo.

Keď tak teraz v NATO zbrojíme, schádza mi na um novodobá úsmevná príhoda, keď prezident SR povedal, že máme len tri bojové lietadlá, a posudzovalo sa, či prezradil štátne vojenské tajomstvo. Podobné to bolo za prvej Slovenskej republiky, keď sme vypovedali vojnu USA a dobový vtíp znel: krajania v USA sa pýtajú – máme sa vrátiť, alebo napadneme Američanov odzadu?

Skoro ráno vyšiel z utajeného objektu, ktorému velil, a „vidzel celé nebo posáťe bílymi padákama a pod nima černe škatule“. Až keď to dosadlo na zem rozpoznať, že sú to tanky. Hneď išiel telefonovať na veliteľstvo, čo má robiť. „Otevri obálku z trezoru s nápisem Prísne tajné, otevriť len v prípade mimorádnej udalosci! Jak mám otevriť trezor a potom rozpečatiť obálku a zapísať do knihy hlášení, keď mi tu už laufem klope ten tank na okno?“

POZNÁMKA

Celé Slovensko je posiate hradmi, zámkami, kaštieľmi či zemianskymi kúriami. Vnímali sme to a vnímame ako akúsi samozrejmosť, v ostatnom čase však atakovanú čoraz častejším rozhorčením nad biednym stavom množstva týchto kultúrnych pamiatok. Osobitnou kapitolou sú v tomto prípade kaštiele, ktoré ako časté dominanty obcí, miest, mestečiek a dedín boli a sú akosi oveľa viac na očiach.

Kaštiele a otázniky

Pred rokom 1989 široká verejnosť tiež vnímala často žalostný stav týchto architektonických dominant, no musíme popravde konštatovať, že bývalý režim – nech bol akýkoľvek – aspoň pribrzdil ich chátranie. Z mnohých kaštieľov sa takto stali školy, administratívne budovy, detské domovy či pri najhoršom sklady. Niekoľko z nich vtedajší mocní „darovali“ umelcom či vedcom. Spisovateľia dostali kaštieľ v Budmericiach, výtvarníci v Moravoch nad Váhom a Slovenská akadémia vied sa zabývala v Smolenickom zámku. Prišiel november 1989 a situácia sa prudko zmenila. Na časť kaštieľov sa vzťahovali reštitúcie, ktoré prebehli do polovice deväťdesiatych rokov. Boli to naposol objekty s menším až stredným stupňom poškodenia a potomkovia majiteľov, ktorým boli prinavrátené, ich väčšinou predali ďalším subjektom. Ostatné kaštiele prešli – až na nepatrné výnimky – pod obecnú správu. Zaujímavý bol osud „umeleckých“ kaštieľov, spomínaných vyššie. Niekedy v roku 2011 začali prvé vážnejšie snahy sprivatizovať Budmerický kaštieľ, ktorý vlastnilo MK SR a spisovateľia v ňom boli takpovediac v podnájme. Vznikla z toho kauza, ktorú sme pozorne sledovali aj na stránkach SNN. Napokon k predaju nedošlo a jedným zo silných argumentov proti bol osud Moravského kaštieľa. Ten vedenie Slovenského fondu výtvarných umení v roku 2006 predalo (so súhlasom MK SR) súkromným majiteľom za štyridsaťosem miliónov korún. Tí ho prakticky obratom predali s dvadsať miliónovým ziskom čudnej firme zo Slovinska, ktorá avizovala zriadenie kongresového a rekreačného centra. A výsledok? Z kaštieľa, ktorý bol v čase predaja plne funkčný, je dnes ruina „vybývaná“ bezdomovcami s prehnutou strechou, z ktorej rastú stromčeky, a so zarasteným parkom, z ktorého zmizli sochárske diela. Počas desaťročí ich tam nechávali účastníci sochárskych sympózií. Firma zo Slovinska už neexistuje, v nástupníckych vzťahoch je chaos a proces vyvlastnenia tejto kultúrnej pamiatky sa vlečie tempom, že jej úplná devastácia je čoraz realnejšia. Tento odstrašujúci príklad pomohol k tomu, že Budmerický kaštieľ ostal v správe MK SR, ktoré tam po rekonštrukčných prácach zriadilo tvorivý domov pre umelcov. Lenže podľa posledných zistení umelci z jednotlivých stavovských organizácií nevidia o pobyty príliš veľký záujem, čo je témou na osobitný článok. Ten si iste zaslúžia aj kaštiele v Necpaloch, z ktorých jeden vlastní Matica slovenská.

Maroš M. BANČEJ

Pred päťdesiatimi rokmi položili základný kameň vysielateľa Kamzík

Televízny Kamzík je najvyššia stavba v Bratislave

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: autorka a archív SNN

Keď v roku 1967 položili základný kameň televíznej veže Kamzík na bratislavskej Kolibe, zrejme nikto netušil, že do jej výstavby sa inžinieri nepohnú. Prečo? V tom čase bol projekt veže odvážnym konštrukčným systémom autorov Stanislava Májeka, Jakuba Tomašáka, Milana Juricu a Juraja Kozáka. Jej architektonické, konštrukčné a funkčné riešenie je dodnes inšpiratívne. Vo veži sa vo výške sedemdesiat metrov nachádza reštaurácia a vyhliadková plošina. Hlavný inžinier tejto stavby Ing. Juraj ŠIMKO dnes žije v domove dôchodcov v Dolnom Ohaji. Zhovárali sme sa s ním nielen o bratislavskej veži.

• **Narodili ste sa v roku 1929 počas veľkej hospodárskej krízy. Ako sa v tom čase žilo na Slovensku?**

Otec bol mlynár, takže našej rodine sa žilo dobre. Narodil som sa v Turčianskych Tepliciach v seku-larizovanej spoločnosti, v ktorej nekvitla nábožnosť. A napriek tomu už od svojich ôsmich rokov som cítil volanie Pánovo stať sa kňazom. Vždy som utekal pred spoločnosťou...

• **Prečo? A pred akou spoločnosťou? Predvojnovou? Povojnovou?**

V každom čase. Bol som predčasne duševne vyspelý. Mal som veľmi rád Rázusa, vnímal som Hlinku, Tisu, ale mojím idolom bol Štefánik. Masaryka nám idealizovali. Nevedel som sa uspokojiť so spoločnosťou. Neangažoval som sa v mládežníckej organizácii a prvý konflikt počas štúdia na gymnáziu som mal, keď za mnou prišiel jeden komunista a verboval ma do strany. Dospelo to tak ďaleko, že som mu jednu vyťal. A iste to nebolo bezob-lesné, mal som síce iba šesťnásť rokov, ale takmer dva metre a osem-desiatšesť kil. Okamžite stratil chuť niečo so mnou dohadovať. V roku 1948 som sa dostal na Vysokú školu technickú.

• **Ale, veď ste sa chceli stať kňazom...**

Áno a aj na technike som sa najlepšie cítil v kostolíku redemptoristov pod Slavinom. Bola tam dobrá spoločnosť. Páter hrával na gitare, ja na všeličom možnom – na piano-vej harmonike, gitare, organe, klavíri... Škola mi nerobila problémy, dokonca sa mi ponúkala skvelá kariéra, no i tak som sa po prvom ročníku prihlásil do kňazského

Ing. Juraj ŠIMKO bol hlavný inžinier na stavbe televíznej veže Kamzík.

seminára. Známi ma odhovárali: nastupuje komunizmus, zlikvidujú Ťa.

• **Zrejme ste tam dlho nevydržali, keď ste napokon techniku vyštudovali?**

Dostal som sa do seminára v Banskej Bystrici, kde ma kde-čo prekvapilo a život sa mi začal vyjasňovať. V seminári som prišiel na to, že to nie je len modlenie. Ráno chytrý niečo zjesť a poďho na prednášky. Poobede sme mali povinný spánok a vyše dvojhodinovú vychádzku. Hnevalo ma to, čo som sem prišiel futbal hrať? Aj keď som nechýbal v žiadnom pohybovom mužstve, liezlo mi to na nervy. Nemal som čas na mod-

lenie, učenie, len na sprostosti. Mal som absolútny sluch, veľmi ma zaují-mala hudba. A mal som šťastie. Mojm profesorom bol chýrny orga-nista profesor Gašparovič. Napo- kon emigroval a stal sa organistom v parížskom Notre-Dame...

• **A vy?**

Prišiel apríl 1950 a s ním lik-vidácia reholí. Internovali profes- sorov a o nás sa nestarali. Tak sme išli každý, kde kto mohol, len aby sme sa vyhli terorizovaniu. Ja som išiel k starej mame do Tur-čianskych Teplic. Pomáhal som pri žatve, a keď nebola robota, dal som sa na cykloturistiku po Slovensku. Zobral som si kus slaniny, kúpil chlieb a takto som putoval. Dostal som sa do Súľovských skál, kde ma zasiahla silná búrka. Hľadal som si nocľah a začul som z rozhlasu svoje meno, že mám povolávací rozkaz a okamžite sa mám dostať na odvod. Nebola to však normálna vojenčina, ale pomocný technický prápor (PTP).

• **V PTP skončili mnohí intelektuáli a odporcovia režimu. Ako dlho ste museli zostať?**

Dostal som sa do Svätej Dobrotivej do trestaneckých táborov. Robil som v Poldinej hute v Kladne v ťažkej kováčni v neznesiteľných podmienkach. Pri kladive azda sedem metrov vysokom a dvad- sať ton ťažkom. Keď dopadlo, šla- hali kovové triesky, že som schytil najmenej desať fraktúr. Trvalo to takmer tri roky.

• **S vašim kádrovým profilom ste nemali veľmi na výber. Predsa ste sa dostali na techniku?**

Ale nie hneď. Povedal som si, keď nemôžem byť kňazom, budem lekárom. Desať rokov som sa hlásil

na medicínu. Napokon mi povedali, otec je mlynár, ty si študoval za farára, myslíš, že Ťa môžeme prijať? Nemôžeme. A na desiate výročie mi poslali prihlášku na stavebnú fakultu. Pravda, muselo to ísť cez okresný výbor strany. Štúdium som zvládol bez problémov, mal som samé jednotky, ale po dvoch rokoch som nedostal internát, tak som rok býval načierno na Mladej garde. A za to ma chceli vyhodit zo školy. No fakulta zobrala za mňa spoločenskú záruku, lebo som bol jej najlepši žiak. Ibaže stále ma evidovali ako nepriateľa ľudu, nereformova- teľného človeka.

• **V Priemstave ste sa však dostali k veľmi dôležitým celospoločenským stavbám. Tam už vaša minulosť neprekážala?**

Zrejme nie. Veď niektoré stavby nechcel nikto zobrať. Priemstav bol denne v novinách, že si neplní úlohy v jedenástich závodoch. Bol som hlavným inžinierom na stavbe závodu Juhoslovenské celulóžky a papierne v Štúrove, ktorá mala plánovanú mesačnú stratu dva milióny korún. Ja som tam jed- ným šmahom získal dvadsaťdva miliónov...

• **Ktorá zo stavieb je vám najdrahšia? Je to veža?**

To nie sú moje diela, to sú Božie diela. Áno, veža je výrazná. Keď som zobral funkciu hlavného inžiniera, mnohí mi hovorili, či som sa nezbláznil. Písali o mne v podni- kovej tlačí, že „naš hlavný inžinier jednou rukou Ťa hladká a v druhej drží sekeru“. Aj ma tak nakreslili. No ja som len strašil. Nikdy som nezobral peniaze, nikdy som neroz- kazoval. Kto nechce robiť dobrú robotu, nech začne rozkazovať – a robota sa skončila. S ľuďmi treba spolupracovať. Nikdy som neprišiel na stavbu so slovami: tak toto urobíte! Nie. Vždy som zavola- l chlapov na poradu. Mojou zásadou je, že ľuďom nemôžete rozkazo- vať. V debatach ich vždy dovediete do cieľa.

O ČOM JE REČ

Budúci rok uplynie polstoročie od okupácie v 1968. Táto trauma nás však neprestane strašiť, tanky v uliciach, vojaci v železných maringotkách, ako spieval Karel Kryl. Takto ponížujúco sa skončil česko-slovenský pokus o vlastnú slobodu a nezávislosť. Zámienskou na inváziu do Česko-Sloven- ska piatimi armádami Varšavskej zmluvy bol údajne pozývaci list. Jeho hlavným iniciátorom bol Vasil Biľak, no podpísal ho jedenásť ľudí, tzv. „zdravé jadro“ vedenia komunistickej strany. Zhodou okolností pred niekoľkými dňami – 11. augusta – bolo sto rokov od narodenia Vasilu Biľaka. Napokon, o invázii do Česko-Slo- venska bolo už rozhodnuté oveľa skôr, údajne v apríli 1968 generál Majorov, v tom čase veliteľ 38. armády a neskôr veliteľ Stred- nej skupiny vojsk v Česko-Slo- vensku, dostal pokyn pripraviť armádu na okupáciu... Hľadala sa však vhodná príležitosť. Pozý- vací list bol dôležitým argumen- tom aj pre Brežneva, ktorý váhal s vojenským zásahom! Vasil Biľak zohral pri príprave invázie pod- statnú úlohu. Sprostredkovateľom bol najmä Piotr Šelest, vedúci tajomník strany v Ukrajine, ktorý Biľakove informácie posielal polit-

byru do Moskvy. Biľak zveličoval, že Dubček je neschopný a neo- chotný postaviť sa proti pravi- covým živlom v strane a štáte. Navrhoval, aby sa na našom území konali manévry sovietskych vojsk. Strata Česko-Slovenska by vraj pre socialistický tábor znamenala

Pamätajte na august 1968

Peter ŠTRELINGER

revíziu vojny a Jaltských dohov- rov. Ubezpečoval Šelesta, že on a ľudia okolo neho sú pripravení vystúpiť proti plazivej kontrare- volúcii, aj keby to malo zname- nať otvorenú konfrontáciu. Pre sovietske politbyro znamenali tieto názory veľmi veľa. Ale vráťme sa k pozývaciemu listu: o jeho exis- tencii sa síce hovorilo, ale nikto ho nevidel a ani nepoznal jeho obsah. Zaujímal sa oň aj Dubček, keď v máji 1990 prišiel do Moskvy na oficiálnu návštevu už ako pre- seda Federálneho zhromaždenia. Vraj v Moskve nijaký list nemajú. Až v júli 1992 priniesol Boris Jel- cin kópiu listu pri návšteve Prahy a odovzdal ho vláde. O tom, ako Biľak doručil pozývaci list Šeles-

tovi, píše Luboš Jurík v knihe Alexander Dubček, Rok dlhší ako storočie: „Bolo to pred brati- slavskou schôdzkou 3. augusta 1968... Sovietska delegácia bola po celý čas ubytovaná v odborár- skom zariadení Sorea... Šelest sa vraj s Biľakom dohodol, že

ným vojskám postavili na odpor? Viackrát na ňu odpovedal aj Ale- xander Dubček (podľa knihy L. Juríka): „Poznal som Rusov. Boli by to bezohľadne utopili v krvi. Keby šlo len o mňa, o môj život, bol by som sa proti nim posta- vil. Ale nemohol som si vziať na svedomie tisíce manželov, bra- tov, synov a dcér, ktorí by pri tom zahynuli.“

Sovietska propaganda ospra- vedlňovala okupáciu Česko-Slo- venska tým, že u nás vypukla kontrarevolúcia. A že bolo treba ochrániť socialistický tábor.

Pripomeňme si, aké banálne zámienny viedli k vypuknutiu druhej svetovej vojny a útoku fašistického Nemecka na Poľsko či invázii USA do Iraku, či bom- bardovaniu Juhoslávie. Po našich cestách sa opäť presúva „vojen- ská technika“ cudzích armád. Tentoraz to nie sú vojská Varšavskej zmluvy, ale NATO. A naša nezávislosť opäť stojí na vratkých nohách. Jeden zo „zadubených“ poradcov slovenského prezidenta sa nachýna, že práve NATO nás spoľahlivo ochráni proti prípadnej agresii Ruska. Vojská stoja na hraniciach v plnej zbroji, rakety sú namierené na všetky dôle- žité centrá nepriateľa. A my sa desíme, aká zámienna zas bude dobrá na rozpútanie novej sveto- vej vojny!

Sú slovenské automobilky pripravené na budúce trendy vývoja motorizmu?

Koniec ilúzií o morálke západných manažérov

Dušan D. KERNÝ – Ilustračné foto: Volkswagen, zdroj: visit-volkswagen.sk

V montážnej automobilovej dielni zvanej Slovensko nastala nová kapitola. A máme ešte menej ilúzií – ilúzií o manažerskej elite Západu a jej morálke a možnostiach malej ekonomiky v globalizovanom svete. Na nové pomery v roku 2017 nás upozornil pred letom prvý štrajk v bratislavskom Volkswagene a uprostred leta škandál o tajných dohodách piatich hviezd nemeckého automobilového priemyslu – Audi, BMW, Mercedes, Porsche a VW. Vynorila sa aj otázka, či získame výrobu elektroaut, ktoré sa ukazujú ako budúcnosť motorizmu.

Pred nami sa otvoril doteraz nepoznaný obraz nemeckého automobilového priemyslu. Ten bol dlhé roky vysneným, ale nedosiahnuteľným vrcholom niekoľkých generácií slovenských technikov a inžinierov. Práve tak ako jeho výrobky – nemecké autá, boli túžbou motoristov na celom svete aj u nás. Každý športový divák – či už máme na mysli hokej alebo nesmierne populárnu Tour de France, vidí reklamnú dominanciu automobilov zdanlivo českej značky Škoda, nemeckej automobilky na českej pôde.

NEMECKÉ RIEŠENIE

V čase, keď Volkswagen začal víťazné výrobné ťaženie na Slovensku, skončili sa pre Slovákov a bratislavskú automobilku predchádzajúce desaťročia utrpenia a federáločeských prietahov. Do zabudnutia upadol pokus z Dubčekovej éry vytvoriť fungujúcu automobilku na Slovensku, v Bratislave za túto ideu vtedy padol podpredseda slovenskej vlády Vačok. To všetko bolo dávno. Zabudlo sa na to vo chvíli, keď sme s nadšením vítali nemeckú automobilku na Dunaji a od jedného náročného modelu k druhému sme tu vyrábali po prvý raz v našich dejinách priemyselnej civilnej výroby svetovo konkurenčné výrobky. Nebolo trhu, kde by neboli žiadané. Stali sme sa a sme najväčším výrobcou aut na svete v pomere k počtu obyvateľov. Vstúpili sme do nového sveta. Aký je?

Teraz zreteľne vidíme, prečo sme montážna dielňa. Päť nemeckých automobiliek zvúcnych svetových mien malo spoločnú pracovnú skupinu, stovky a stovky stretnutí, na ktorých sa tajne dohovárali najmenej od deväťdesiatych rokov na technických postupoch. Exkluzívny Klub piatich zabezpečoval nielen

Špekulácie nemeckých manažérov vrhajú zlé svetlo aj na ich slovenské dcérske filiálky.

technické, ale aj hospodárske výhody voči konkurencii.

TAJNÉ DOHODY

Na základe tajných dohôdov o technických parametroch – napríklad dieselové motory piatich nemeckých značiek boli upravené inak, ako deklarovali ich oficiálne parametre. Miliómy majiteľov takých automobilov trápi dilema, čo budú robiť, ak veľké nemecké mestá, ako to už oznámili zo Stuttgartu, zakážu vzhľadom na škodlivé výfukové plyny vjazd s týmito vozidlami do svojich aglomerácií? V Nemecku je takých motoristov dvanásť miliónov, štyri milióny pracovných miest závisí od predaja týchto aut, čo je s rodinami a príbuznými ďalších dvanásť miliónov.

Aféra s dieselovými motormi, ktoré vykazovali menší obsah škodlivín ako v skutočnosti, nie je individuálnym zlyhaním, netýka sa len jedného výrobcu. Ide o dlhoročné zahmlievanie a tajné dohody, ktoré umožňovali potlačiť konkurenčný boj, jednu z hlavných zásad trhovej ekonomiky. Vlastne v tejto oblasti nijaká trhová ekonomika, trhové mechanizmy nejestvovali, ako konštatuje týž-

denník Der Spiegel. A dodáva: „Tajné dohovory sa začali už v deväťdesiatych rokoch a môže sa dokonca ukázať, že sú najväčšími kartelovými dohovormi v dejinách nemeckého priemyslu, a to preto, lebo na najvyšších miestach sa prax porušovania zákona o hospodárskej súťaži považovala za také neškodné porušenie pravidiel ako zlé zaparkovanie auta.“

HORÚCA KAŠA

Falšovanie výsledkov v splodinách aut pomocou osobitného počítačového programu, ktorý rozoznal, kedy sa autom jazdí a kedy sa preskúšava, je len jeden z mnohých škandálov, konštatuje denník Süddeutsche Zeitung. Pokiaľ ide napríklad o Volkswagen, ten už lietal v škandále s podplácaním vedenia odborov peniazmi a službami prostitútok, asi desaťročie predtým sa v blamáži ocitol vtedajší nemecký kancelár Helmut Kohl a dostal sa do pozície prosebníka pred americkým prezidentom Billom Clintonom vinou tzv. aféry Lopez. VW vtedy obvinili, že odcudzil americkej konkurenčnej firme General Motors dáta a potom dodávateľom poskytoval výhod-

nejšie ceny. „Vo Wolfsburgu už desaťročia nejestvuje nijaká poriadna kontrola a VW je neodolný voči krízam,“ konštatuje denník.

Ako z kaše von? Dvaja predsedovia vlády desaťmilionového Bavorska a takmer osemmilionového Dolného Saska – teda rodných miest BMW a VW – navrhujú príspevok na povzbudenie predaja nových dieselových tátošov. Teda pomoc na zvýšenie predaja áut tých automobiliek, ktoré pravidelne porušovali zásady hospodárskej súťaže.

Politika má nepripravené blízko k automobilovému priemyslu, vychádza v ústrety krátkodobým cieľom koncernov, veľkým výrobcam, namiesto toho, aby tlačila na rozhodné dodržiavanie pravidiel a na podporu inovácií, tvrdia kritici. Toto všetko je poučenie pre Nemecko. Slovensku to dáva o. i. odpoveď, prečo celý vývoj a výskum, inovácie sa nerodia v tejto brandži u nás. Piaty výrobca si vytvorili päť pracovných skupín na rozvoj motora, na tvorbu karosérie, na vývoj podvozku, na elektroniku, na komplexný, úplný vývoj rozvoja automobilu ako celku, interne sa to v ich kuchyni nazývalo kruhy piatich. A teraz otvára otázku, ako sa udržia vo výrobe E aut.

KRÍZA A ELEKTROAUTÁ

Je to veľký príbeh. Už pred štyrmi rokmi museli výrobcovia nákladných áut za podobné konanie, vzájomný dohovor o predajnej cene nákladniakov značky Iveco, DAF, Daimler, Volvo/Renault, zaplatiť pokutu 2,9 miliardy eura. Len mnichovský výrobca MAN vyšiel z problému bez platenia – aj keď tiež patril do kartelu; včas sa prihlásil ako korunný svedok a svedčil o praktikách, teda proti ostatným. Teraz sa už vedú dohady o tom, kto z „päťky“ to už urobil a dobrovoľne sa podriadi previerke, aby unikol možným miliardovým pokutám.

Škandál zasiahol nemecké automobilky v čase prechodu na elektromobily. Čelia konkurencii z USA a Číny. Preto sa treba pýtať: aká budúcnosť čaká Slovensko? Nemeckí výrobcovia budú potrebovať všetky dostupné financie. Aký bude vývoj? V päťmilionovom Nórsku trebárs od roku 2025 nepripustia nijaké nové auto so spaľovacím motorom. Už dnes je tam každé druhé auto elektromobil alebo hybridné auto so spaľovacím motorom, ako aj elektropohonom.

možné oznámiť sa na výstavných poličkách v rámci špecializovaných výstav Dni poľa a Zelenina, ovocie roka.

NAŠE A KVALITNÉ

Ochutnávky sú vždy vo veľkej obľube, a preto tesno bolo po celý čas výstavy aj v pavilóne M1. Tam sa prezentovali – už so spomenutou ochutnávkou – najlepšie slovenské potraviny, hrdiace sa označením Značka kvality. V pavilóne boli aj farmárske trhy, na ktorých sa dali kúpiť výrobky farmárov. Tradičné slovenské produkty ponúkla aj výstava COOP EXPO. Agrokomplex už tradične spája odborníkov z agrosektora a milovníkov kvalitných potravín. Je výbornou platformou na výmenu názorov o témach, ktoré priamo súvisia s vidiekom a kvalitou potravín. Takým bolo napríklad podujatie Diskusné okružie stoly. Už šiesty rok ho organizuje Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku spolu s ďalšími partnermi.

Ludové zvyky a prácu remeselníkov, štrnásťmetrové akvárium plné rýb, cukrársky pokus o zápis do Guinnessovej knihy rekordov v počte ozdobených koláčikov či súťaž o Tortu roka 2017 si nechcel nechať ujsť nikto. Veď to sú aktivity, pri ktorých žasnú nielen detské oči. Vďaka si určite zaslúži aj Slovenské poľnohospodárske múzeum v Nitre za to, čo pre návštevníkov Agrokomplexu pripravilo. Ukážky práce na hrnciarskom kruhu s možnosťou vyskúšať si prácu s hlinou či spomienku na „staré časy“ pri výstave hračiek s našou tradičnou melta kávou v ruke. To všetko bolo už len takou povestnou „čerešničkou“.

Agrokomplex prešiel naozaj výraznou modernizáciou. A titul Národné výstavišisko mu právom patrí. Vydal sa cestou popularizácie odvetvia, ktoré nás sice všetkých živí, ale doteraz je stále akosi mediálnou populouškou.

Poľnohospodársky rok sa po novom prezentoval na Agrokomplexe v Nitre

Zájazdy z družstiev už iba v spomienkach

Ivan BROŽÍK – Foto: Štefan KAČENA

Výstavišisko Agrokomplex v Nitre, dlhoročné pútnické miesto poľnohospodárov Slovenska a všetkých, ktorí žijú radostami i problémami nášho vidieka, vstúpilo do novej éry. Nielen novým názvom – národné výstavišisko, štátny podnik. Výstavy dostali modernú koncepciu, pribudli multimediálne prvky a sprievodný program je pomaly čítanie na pokračovanie.

Zabudnite na parkoviská, preplnené vyleštenými zájazdovými autobusmi plnými rozjarených družstevníkov. Popri laickej verejnosti bol totiž ročník 2017 možno najmä pozoruhodným priestorom na sústreďenie odborníkov na najaktuálnejšiu problematiku poľnohospodárstva v súčasnej Európskej únii.

KULTÚRA PO NOVOM

Tak ako organizátori sľubovali, že potravinársky a poľnohospodársky veľtrh Agrokomplex 2017 bude iný, tak sa aj stalo. Popri zábave, potešení a mnohých technických exponátoch, zaujímavých najmä mužov, priniesol aj množstvo odborných a kultúrnych podujatí. Možno iba pôvodná koliba, v ktorej sa stretávali gurmáni, po dávnejšom požiari chýbala. Iba tak z nostalgie, pretože po kulinárskej stránke bolo naozaj dostatočne postarané o všetkých návštevníkov. Agrokomplex 2017 sa stal rodinným podujatím. Pritom ešte viac zdôraznil svoje odborné poslanie. Odborné diskusné stoly doslova počtom a témami prevapili.

Návštevníka výstavy musel naozaj zaujať jedinečný interaktívny pavilón F s tohtoročnou témou Cestujeme slovenským vidiekom, kde sa prezentovala expozícia sloven-

Expozícia poľnohospodárskej techniky na tohtoročnom národnom výstavišisku Agrokomplex v Nitre.

ského vidieka v minulosti a dnes. Národná výstava hospodárskych zvierat nebola tentoraz iba akousi atraktívnou zoologickou záhradou, obdivovanou najmä deťmi. Upútala všetkých, ktorých zaujímajú názory odborníkov na perspektívnosť našich chovov, ich ekonomickú úžitkovosť a rentabilitu. Gazdovský dvor ponúkol zaujímavú výstavu vajec – od prepeličích až po pštrosie. Program pre verejnosť organizátori zatriaktívili prezentáciou sokolarstva, jazdami na koni westernovým jazdením, gulášovými

hodmi, podkúvaním koní či pretekmi furmanov.

NEUSTÁLE PLNO

Na voľnej výstavnej ploche „E“ bolo stále plno. Nečudo. Predvážali na nej napríklad práce na poli, fragmenty z oblasti chovu zvierat až po výslednú potravinu na pulte v obchode. Celá náučno-poznávací prezentácia bola doplnená sprievodným programom pre odborníkov a atraktívnymi súťažami pre deti. S rastlinnou výrobou zas bolo

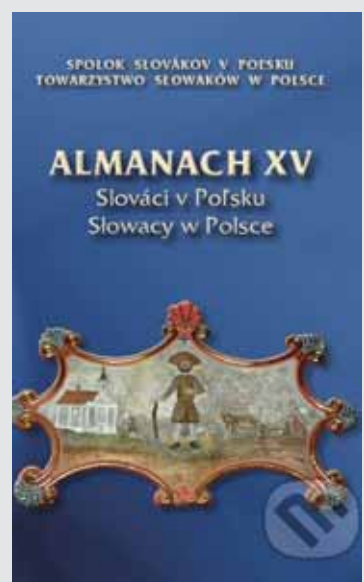
SLOVÁCI V ZAHRANIČÍ

V Podvlku, obci neďaleko slovensko-poľských hraníc na území poľskej Oravy, sa začiatkom júla 2017 stretli Slováci v Poľsku na úvodnom podujatí dvadsiatich štvrtých dní slovenskej kultúry v Malopoľsku, ktoré pokračovali 12. júla v Krakove a 16. júla v Krempachoch. Program v Podvlku bol bohatý a rôznorodý a zúčastnil sa na ňom generálny konzul Slovenskej republiky v Poľsku Ivan Škorupa.

Sviatok krajanov v poľskom Podvlku

V Slovenskom dome najprv otvorili výstavu víťazov výtvarnej súťaže L. Korkoša na tému sedemdesiatročnej činnosti Spolku Slovákov v Poľsku (SSP), ktorú organizuje redakcia časopisu Život v spolupráci s Ústredným výborom SSP a so Slovenským inštitútom vo Varšave. Do súťaže sa zapojili žiaci základných a stredných škôl z poľského regiónu Oravy a Spiša. Víťazné práce zaujali návštevníkov motívmi, vynachádzavosťou i pestrou škálou technik a žánrov. Následne sa konalo zasadnutie Ústredného výboru Spolku Slovákov v Poľsku pod vedením jeho predsedu prof. Jozefa Congvu. Na programe bola správa o finančnom hospodárení za uplynulé obdobie, ktorú predniesol generálny tajomník Ústredného výboru SSP Ludomír Molitoris, a referát o kultúrnej činnosti spolku. Zostavovateľka Milica Majeriková Molitorisová predstavila ročenku Almanach Slováci v Poľsku XVII., pričom pútavo priblížila jej obsah, upozornila na zaujímavé príspevky a zhodnotila prínos almanachu.

V katolíckom kostole sv. Martina sa potom slúžila omša v slovenskom jazyku. Po nej v úvode popoludňajšieho programu na priestranstve pri kostole nastali slávnostné chvíle ocenenia jubilantov a zaslúžilých matičiarov. Za celoživotnú prácu na prospech Slovákov v Poľsku aj pri príležitosti významného životného jubilea dostal Ludomír Molitoris, generálny tajomník SSP, Zlatú medailu MŠ. Bronzovou medailou si Matica slovenská uctila Františka Brodovského ako dlhoročného aktívneho matičiara, kultúrneho organizátora a organizátora slovenského diania v Poľsku či pamätníka mnohých vojnových i povojnových historických udalostí v súvislosti s postavením Slovákov na tomto území. Medaily Maticy slovenskej odovzdala riaditeľka Krajanského múzea MS Zuzana PAVELCOVÁ.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Používatelia jazyka sa v každodennom živote stretávajú so žánrami, s určitými textovými typmi, ktoré, hoci to vždy nemusí byť zrejme na prvý pohľad, prirodzene uľahčujú a zefektívňujú ich dorozumievanie. Na základe svojich komunikačných skúseností ako autori textu na jednej strane vedia, aké prvky by mala obsahovať napríklad správa, na druhej strane však ako čitatelia majú od správy isté očakávanie. Podobné je to v prípade rozprávky, životopisu, diplomovej práce či ústne realizovaného slávnostného príhovoru. Žáner teda zjednodušene chápeme ako stabilný model konkrétnych (nielen jazykových) atribútov.

Status ako žáner

S rozširovaním škály komunikačných možností súvisí aj vznik nových žánrov. Preto môžeme aj v komunikačnom prostredí sociálnych sietí pozorovať formovanie jedinečného textového typu, takzvaného statusu, ktorý sa v odbornej literatúre neraz označuje ako mikroblog.

Napriek podobnosti blogu a mikroblogu, ktorá by mohla vyplývať z ich pomenovaní, sa tieto textové typy od seba značne odlišujú. Štyristodvadsať grafických znakov ako technologicky podmienené horné ohraničenie rozsahu mikroblogu publikovaného v prostredí Facebooku, na Slovensku najpopulárnejšej sociálnej sieti, totiž zásadne ovplyvňuje aj jeho ďalšie žánrové vlastnosti. K uvedenej situácii pritom dochádza aj po zrušení tohto obmedzenia – väčšina používateľov sociálnych sietí v rámci automatizácie konania naďalej tvorí a v uvedenom prostredí publikuje jazykovo úsporné komunikáty. Priemerný slovenský mikroblogger potrebuje na svoju realizáciu 228 znakov (dva až tri riadky).

Prostredníctvom statusov možno spracovávať rozmanité témy, ktorých výber závisí od toho, či je status publikovaný na súkromnom profile jednotlivca, alebo je súčasťou prezentácie firmy, korporácie, inštitúcie. S dôrazom na status zaradený do predvolebného politického marketingu možno postrehnúť, že jeho hlavným cieľom je v spojitosti s informovaním občana ešte inštruovať (napríklad o tom, ako prakticky postupovať v deň volieb) alebo presvedčať (napríklad o tom, že práve výber presvedčajúcej strany je správnym rozhodnutím), zriedka zabávať. So zmiernením je spätá aj skutočnosť, že zvolené statusy sú vystavané buď na informačnom, alebo výkladovom, prípadne opisnom slohovom postupe. Na úrovni jazykového stvárnenia na seba výrazne upozorňuje terminológia z oblasti politológie, práva či ekonómie, čo dáva statusu podklad náučného štýlu v závislosti od bližšie určenej cieľovej skupiny spájajúceho sa s prostriedkami publicistickeho alebo hovorového štýlu. Uvedená komplexná nejednoznačnosť a hybridizácia vlastností perspektívne tvoriacich stabilný žáner je však prirodzeným výsledkom komunikácie v elektronickom prostredí.

Napriek tomu, že žánrové charakteristiky statusu sú nateraz vedecky len východiskovo rozpracované a v prípade orientácie na status (zatiaľ) nemôžeme hovoriť o stabilnom, pevne vyformovanom žánri, možno pozorovať prirodzené tendencie používateľov slovenčiny pri ich tvorbe uplatňovať konkrétne prvky, prostriedky a postupy.

NATÁLIA KOLENČIKOVÁ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB v Banskej
Bystrici

Matica slovenská tentoraz predstaví bohatú činnosť a všestranné aktivity v Trnave

Národné matičné slávnosti klopú na dvere

Zhovárал sa Igor VÁLEK – Foto: archív SNN a Ľubomír PAJTINKA

Po zmene miesta konania Národných matičných slávností, keď minuloročné úspešne hosťovali na juhu Slovenska v Komárne, bude tentoraz ich centrom jedna z metropol západného Slovenska – Trnava. O ich tohtoročný trnavský domicil sa výrazne zasadilo vedenie Trnavského samosprávneho kraja a jeho iniciatívny predseda Ing. Tibor Mikuš. Viac o slávnostiach a súvislostiach v rozhovore s prvým podpredsedom Matice slovenskej Ing. Viliamom OBERHAUSEROM.

• Pán podpredseda, prezraďte, prečo padla voľba práve na Trnavu?

Výber ovplyvnili viaceré faktory. Trnava je starobylé slovenské mesto, takpovediac kolíska slovenskej vzdelanosti. Na dôvazok si v tomto roku pripomíname okružle výročia viacerých osobností spojených s mestom, respektíve s celým krajom. Pre ilustráciu spomeniem aspoň dvoch: J. M. Hurbana a A. Radlinského. Kultúra a vzdelanosť majú v Trnave aj v súčasnosti dobré zázemie s množstvom osobností, preto tu aj sídli dve univerzity, Spolok sv. Vojtecha, Galéria Jána Koniarka, Západoslovenské múzeum, Divadlo Jána Palárika, Knížnica Juraja Fándlyho... Využili sme tiež skutočnosť, že v čase Trnavského jarmoku, keď sa konajú aj Matičné slávnosti, na pešej zóne budú slovenskí remeselníci, čo doplní folklórnu časť.

• Trnava je sídelné mesto samosprávneho kraja s inžinierom Tiborom Mikušom na jeho čele. Ten dlhodobo príkladne spolupracuje s Maticou tak sám, ako aj prostredníctvom inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti kraja. Zohral aj tento personálny fakt úlohu pri voľbe Trnavy a ako sa odzrkadľuje uvedená skutočnosť na príprave slávností?

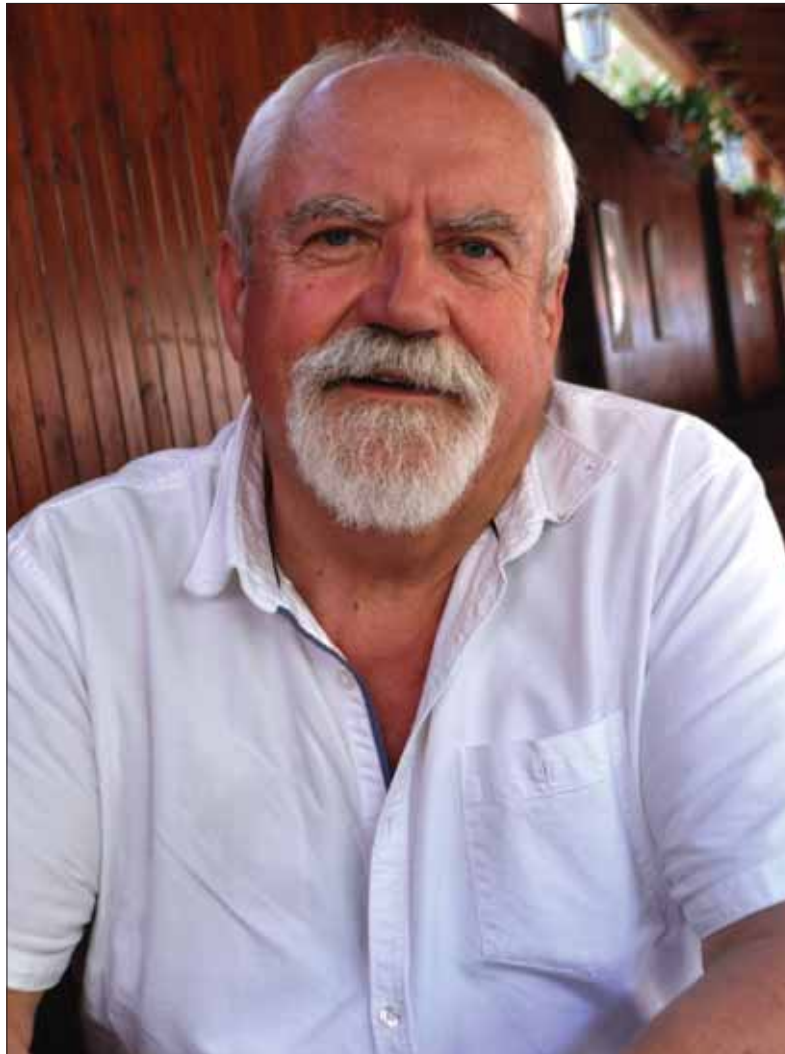
Určite áno. Predseda TTSK patrí k významným osobnostiam kraja a je zárukou vysokej kvality a profesionality. Samozrejme, dôležité je aj jeho celoživotné nasadenie pre slovenské záujmy. Jeho angažovanie sa v príprave NMS ako podujatia podporujúceho rozvoj vlastenectva a lásky k národu je obdivuhodné. Sila jeho osobnosti získala širokú podporu tak z kruhov inteligencie kraja, ako aj z podnikateľských štruktúr. Pravdaže, má aj vynikajúcich spolupracovníkov, a keď nájdeme takúto podporu pre slovenskú kultúru a vzdelanosť aj v ostatných krajoch Slovenska, nemusíme sa báť budúcnosti.

• Na inom mieste týchto novín uverejňujeme podrobný program NMS 2017. Predsa však, keby ste chceli pozvať známych či priateľov do „slovenského Ríma“ počas matičného štvordnia, na ktoré podujatia by ste ich pozvali a prečo?

Kľúčovým odborným podujatím bude vedecká konferencia Slovensko v súradniciach času. Spoluorganizátori konferencie sú najvyšší predstavitelia kresťanských cirkví na Slovensku, Univerzita sv. Cyrila a Metoda aj Trnavská univerzita, čo je zárukou vysokej odbornej úrovne. Konferencia sa bude zaoberať súčasným stavom spoločnosti z hľadiska jej hodnotovej orientácie, ako vplývajú na súčasný stav spoločnosti masovokomunikačné prostriedky, čo sa deje v oblasti vzdelávania a výchovy... Hovoriť sa bude aj o tom, ako slovenský vidiek vytvára zázemie na udržiavanie tradícií a formovanie pevného základu existencie národa, ako aj na spoluprácu s národnostnými komunitami. Cieľom je nielen definovať súčasný stav, ale aj načrtnúť východiská, ako všetko zmeniť na lepšie. Matičná esej je vyvrcholením prehliadky literárnej tvorivosti mladých ľudí. Deti budú zaujímať

Tvorivé dielne... No a čo by to boli za matičné slávnosti, ak by chýbal folklór? Ponúkame ho z celého Slovenska na Trojičnom námestí a v areáli CITY ARENY. Návštevníci budú svedkami spevov, tancov, ale aj muziky heligonkárov, nebudú

viac ako tisíc matičiarskych nadšencov a nikto z nich to nerobí pre peniaze, ale z lásky k národu. V tejto súvislosti treba vyzdvihnúť tiež prácu matičiarov Trnavského kraja pod vedením Libuše Klučkovej, miestnej predsedníčky Adriany Horváthovej,

Podpredseda Matice slovenskej Viliam OBERHAUSER je pevne presvedčený o úspechu Národných matičných slávností v Trnave a pozýva na ne všetkých národovcov i širokú verejnosť.

chýbať husle a či cimbaly. Verím, že večer ľudí aj roztancujeme...

• Rozhovor vedíme prakticky v „predvečer“ slávností, ich výsledok a hodnotenie teda môžeme len predvídať a či, lepšie povedané, prognózovať na základe poznania stavu ich pripravenosti. Ale aj nasadenia matičiarov, ktorí do nich vložili nemalo času a energie. Ako teda dopadnú NMS 2017 z pohľadu prvého podpredsedu MS?

Dnes sa o Matici často hovorí veľmi kriticky. Robia to však ľudia, ktorí matičné hnutie nepoznajú a podľa niekoľkých nepodarených aktivít a ich protagonistov Maticu súdia. Matica slovenská má nielen tradíciu, zásluhy o národ z minulosti, ale aj dnes obrovské množstvo zapálených ľudí, ktorí pre kultúru, vzdelanosť a udržiavanie najkrajších tradícií robia veľké množstvo práce na Slovensku. Slávnosti ukážu celému Slovensku jej bohatú činnosť od vedeckej a odbornej cez prácu s mládežou od útleho veku po dospelosť, vydavateľské aktivity, pohľad do zbierok krojov a dobových kostýmov, archívnych záznamov, ktoré vytvárajú podmienky na výstavy k výročiam osobností, na ktoré môžu byť všetci Slováci hrdí. Aby sme si vedeli predstaviť rozsah tejto prezentácie, treba uviesť, že do prípravy a realizácie je zapojených

riaditeľiek Domov MS v Galante, v Nitre a v Šuranoch Zlatica Gažovej, Veroniky Bilicovej a Miroslavy Kozárovej. Galakonzertu a odborným podujatím dal obsah a vedie ich vedecký tajomník MS Peter Cabada, ktorý má veľké skúsenosti a je zárukou kvality... Takto by sa dalo menovať mnohých ďalších, ktorí robia dobré veci so srdcom, a nie pre peniaze. Treba na Národné matičné slávnosti prísť a stretnúť sa s nimi. Všetkých na ne pozývam.

• Prejdime aj do osobnejšej roviny. Čo pre vás znamená Matica slovenská a ako vnímate jej úlohu v tomto čase a v tomto stave našej spoločnosti?

Ja som matičiarskym funkcionárom krátko. Donedávna som bol iba radovým členom a od roku 2011 predsedom jednej miestnej organizácie. Robiť vo vedení Matice slovenskej je pre mňa na jednej strane veľká česť a na druhej strane aj veľká zodpovednosť. Nie je to iba preto, že keď sa pozrieme do minulosti na osobnosti, ktoré stáli na jej čele, musíme sa s pokorou pred nimi skloniť, ale aj preto, že Maticu čakajú opäť mimoriadne vážne úlohy, priam by som povedal pre slovenský národ osudové. Málokto si uvedomuje postavenie Slovákov a úroveň ich života na prelome 19. a 20. storočia a kam sa aj zásluhou činnosti matičiarov,

a vôbec vlastencov slovenský národ dostal. Je to obrovský pokrok. Pre dnešných ľudí, ktorí súčasnosť vnímajú ako samozrejmosť, je to niečo nepredstaviteľné. Na druhej strane, ako sa pri začiatkoch Matice bolo treba postaviť existenčným hrozbám, tak sa do existenčných hrozieb dostávame aj teraz. Majú síce iný charakter, ale sú rovnako vážne. Vývoj demografie, ktorý varuje pred možným priam vymieraním národa. Vystáholvalectvo a v tejto súvislosti strata tých najschopnejších ľudí. Na druhej strane migrácia, ktorá môže prerásť do sťahovania národov z oblastí vojnových konfliktov, resp. z oblastí postihnutých klimatickými zmenami. Strata schopnosti obyvateľstva efektívne reagovať na krízové situácie, napríklad už pri bežných prírodných katastrofách. Strata potravinovej bezpečnosti, prejavujúca sa neschopnosťou kryť domáce potreby z vlastných zdrojov. Úpadok kultúry a morálky prejavujúce sa v radikálnom zhoršení medziľudských vzťahov. Matica slovenská ako nadstraníčka a nadkonfesijná inštitúcia môže objektívne tieto súčasné hrozby analyzovať a v spolupráci s ďalšími navrhovať ich riešenia. To považujem za najvážnejšiu úlohu, ktorá Maticu čaká.

• Čo môžu predstavovať NMS v čase prázdnin a dovoleníek pre Slováka, ktorý odmieta zovšadiaľ sa valiaci konzum, odzrkadľujúci sa aj v bohatej ponuke podujatí?

Vaša otázka láka povedať to známe, že „Titanic sa potápa, ale na hornej palube sa veselo hrá a tancuje“. Myslím si však, že netreba sa na súčasnú situáciu pozeráť až tak pesimisticky. Mnoho podujatí aj zo súčasnej letnej ponuky bolo kvalitných a prispelo k obohateniu tých, ktorí ich navštívili. Matica je však originálna tým, že ponúka nielen zábavu, ale aj súťaž mládeže v kultúrnych aktivitách, hlbšie ponorenie sa do dejín slovenského národa, aby vzory z minulosti mohli dvíhať sebavedomie a schopnosť riešiť súčasné problémy. No a v neposlednom rade aj analýzu významných problémov a hľadanie ich riešení.

• Čo ešte dodať a ako priblížiť predslávnostnú atmosféru?

Málokto si dnes uvedomuje, že slovenské porekadlá sú skutočnou studnicou múdrosti. Keď sme rozbiehali prípravu podujatia v októbri minulého roka, mali sme pred sebou obrovskú prácu s prekázkami. Keď sa však príprava rozbehla a videli sme, ako jednotlivé prekážky miznú, pochopili sme, že keď sa robí nezištné, s dobrým úmyslom a vierou, dobré „veci“ majú aj Božie požehnanie, a vtedy sa netreba ničoho obávať. Uvedomili sme si, že dobrých výsledkov by bez Neho nebolo. Nuž verím, že to tak bude dokonca, lebo „bez Božieho požehnanie by boli márne naše namáhania“.

Centrálne banky eurozóny drží defláciu eura na uzde Bankárov strašia nesplácané úvery

Róbert HÖLCZ – Foto: internet

Hlavným poslaním centrálnych bánk je zabezpečiť stabilitu svojej meny – teda skôr jej infláciu, v nijakom prípade nie jej defláciu. V rámci menovej politiky majú na to banky priame aj nepriame nástroje. Nízkymi úrokmi a nalievaním masívnych peňazí na účty ich podriadených bánk synchronne s vykupovaním štátnych dlhopisov chceli doteraz podporiť rast spotreby a investícií, a teda aj infláciu, čo sa však nestalo. Uplatňovaním kvantitatívneho uvoľňovania došlo k rastu ekonomiky a k poklesu nezamestnanosti, určite sa stabilizovali aj finančné trhy, ale inflácia stagnovala.

Z hľadiska väčšiny účastníkov trhu je tento stav priam ideálny, ale nie pre centrálnu banku, ktorá tak nedokáže splniť svoj cieľ – dosiahnuť infláciu tesne pod dve percentá. Problémom tak ostávajú terajšie nízke, ale aj záporné úrokové sadzby, čo spôsobuje, že peniaze neplnia funkciu nositeľa hodnoty a nie sú umiestnené na trhu tam, kde prinesú najvyššiu pridanú hodnotu. Banky na tento stav reagujú ponukou lacných úverov, ktorých úroky sú však vyššie ako inflácia, a nízkych úrokových sadzieb na vklady, ktoré sú nižšie ako inflácia, a tak peniaze sporiteľov v bankách znehodnocujú.

■ ZVYŠOVANIE ÚROKOV

Centrálne banky v USA už prestali s politikou lacných peňazí a tento rok opakovane zvyšujú základné úrokové sadzby, čím posilňujú kurz dolára. ECB zatiaľ kopíruje vyhlásenie jej predstaviteľov o hospodárskej stabilite eurozóny, načo investori reagujú vyšším nákupom euromeny v nádeji, že úrokové sadzby sa budú zvyšovať a aktíva sa prestanú vykupovať, čím sa kurz eura posilní. V tejto súvislosti treba povedať, že centrálna banka na oboch stranách Atlantiku urobili po globálnej finančnej kríze pre stabilitu finančného systému dosť, keď vyčistili zamorené bankové súvahy a zvýšili ich likviditu. Tiež sa podarilo urobiť poriadok v obchodovaní s niektorými cennými papiermi – všetko na prospech daňových poplatníkov.

Kritériom zvyšovania úrokov v eurozóne je rast inflácie. Americká banka popri inflácii prihliada aj na rast zamestnanosti. Vychádza totiž z toho, že čím viac domácností pracuje, tým je vyšší dopyt po tovaroch a službách, a tým sa ich ceny zvyšujú. Keďže v USA sa zvyšuje zamestnanosť, môže si americká centrálna banka dovoliť zvyšovať úroky, čo napokon aktuálne už urobila viackrát a do konca tohto roka sa chystá zvýšiť ich ešte aspoň raz.

■ STAGNÁCIA INFLÁCIE

Ekonomickí analytici stále hľadajú dôvody, prečo inflácia v eurozóne nerastie, prečo neplatí aj študentom ekonomickej teórie známa Philipsova krivka, ktorá hovorí, že pri vyššej nezamestnanosti sa inflácia

znižuje a opačne. Najprv sa vyhovárali na klesajúce ceny ropy, potom že veľké objemy ponúkaných tovarov spôsobujú pokles cien, k čomu vraj prispieva aj rastúca konkurencia. A tak sme právom zvedaví, s akými teoretickými závermi prídu budúci nositelia Nobelovej ceny za ekonomiku pri formulovaní vzájomných vzťahov medzi mzdami, nezamestnanosťou a infláciou, keďže doteraz známe poznatky z tejto oblasti akosi neplatia. A tiež budeme zvedaví, ako sa terajší výraznejší nárast miezd ako dôsledok nedostatku kvalifikovaných zamestnancov na slovenskom pracovnom trhu prejaví na zvyšovaní cien, a teda rastu inflácie, čo však určite neovplyvní rozhodovanie ECB pohnúť s jej základnými úrokovými sadzbami. Menová politika totiž musí vychádzať z priemeru

vývoja inflácie za celú eurozónu, a tá sa už dlho drží na úrovni jedného percenta.

■ ČAROVANIE S KURZOM

Keď už nerastú úroky, mohla by ECB prestať s vykupovaním štátnych dlhopisov a s nalievaním ďalších peňazí do bankového systému, a tak zvýšiť výmenný kurz eura voči doláru. O tom, že to bude komplikovať situáciu európskych vývozcov, sa vie, ale aspoň sa dozvieme dôvody ekonomického rastu takmer všade vo svete. Pomohla mu expanzívna politika centrálnych bánk, ktorá podporovala rast inflácie, a tým držala defláciu pod krkom, alebo sa politici v rámci fiškálnej politiky pousilovali o toľko potrebné štrukturálne reformy?

ECB si v praxi overila, že kvantitatívne uvoľňovanie nie je nástroj na zvyšovanie inflácie, ale dokáže udržať defláciu cien tovarov a služieb pod kontrolou. Dnes jej vrásky na čele robia najmä narastajúce objemy zlých úverov, pod ktoré sa terajšou menovou politikou určite podpísala.

Jeden z najväčších súčasných ekonomických problémov v Únii je stav bankového sektora, ktorý strašia obrovské objemy nesplácaných úverov.

■ NESPLÁCANIE ÚVEROV

Zlé úvery v Únii už presahujú jeden bilión eur, čo predstavuje 6,7 percenta jej ročného HDP. O tom, ako problém riešiť, sa zatiaľ skôr diskutuje; ministri financií eurozóny navrhujú spoločné riešenie nesplácaných úverov ich predajom nebankovým subjektom. Iným riešením by bola konsolidácia bankového sektora, pod čím treba rozumieť zlučovanie problémových malých bánk s veľkými, ako to nedávno začali v Taliansku. Pokiaľ ide o Slovensko, podiel zlých úverov je len 4,4 percenta, čo v porovnaní krajinami – ako Cyprus s podielom 47,7 percenta, Grécko 36,3 percenta a Taliansko 17,1 percenta, je zanedbateľné.

Nová Hodvábna cesta prináša druhej ekonomike sveta ďalšiu expanziu Čínsky štátny kapitalizmus nemá o peniaze núdzu

Róbert HÖLCZ – Foto: internet: PBS, TOUCHIT

Čínska ekonomika meraná hrubým domácim produktom je druhá na svete a pri terajšom vyše šesťpercentnom ročnom raste a hospodárskom vývoji USA predbehne doteraz vedúcu ekonomiku sveta skôr ako za dvadsať rokov. Hrubý domáci produkt v prepočte na jedného Čiňana však radí krajinu medzi tie chudobnejšie, keďže dosahuje iba tretinu HDP jedného Američana. Z hľadiska obsahu tohto ukazovateľa hospodárskej výkonnosti treba zdôrazniť, že v čínskom HDP je viac tovarov a služieb ako v americkom, keďže v jeho štruktúre je väčší objem finančných produktov, čo vyplýva z postavenia dolára ako svetovej rezervnej meny.

Čínska ekonomika funguje ako štátny kapitalizmus s prísnu reguláciou menovej politiky tak, aby kurzová a úroková hodnota domácej meny podporovala zahraničný obchod, s ktorým sa môžeme dnes stretnúť všade vo svete. Čínska centrálna banka patrí medzi päť najväčších centrálnych bánk na svete, juan sa nachádza v koši svetových rezervných mien, čo Číne zabezpečuje členstvo vo svetových obchodných a finančných inštitúciách. V čínskej ekonomike dominujú štátne banky s objemom kapitálu väčším ako niektoré americké banky. Tie poskytujú úvery najmä veľkým čínskym podnikom, ktoré expandujú do všetkých kútov sveta. Preto aj majú veľké dolárové peňažné rezervy, za ktoré sa neboja nakupovať ani americké štátne dlhopisy. Zadlženosť čínskej ekonomiky je nízka, nedosahuje ani päťdesiat percent HDP, čo je v porovnaní s americkým dlhom polovica. V tejto súvislosti treba tiež povedať, že nedávno sa objavila správa o možnom presune sídla Medzinárodného menového fondu do Číny, čo je plne v súlade s platnými pravidlami tejto inštitúcie, ktoré zohľadňujú fakt, že MMF má sídlo v krajine, ktorej ekonomika je svetovo najvýkonnejšia.

■ POSILŇUJÚ TRH

Veľké čínske štátne podniky z oblasti energetiky, chemického priemyslu, železničnej a lodnej dopravy

prejdu v budúcnosti na štátne akciové spoločnosti alebo spoločnosti s ručným obmedzením tak, aby sa v čínskej ekonomike posilnili trhové princípy. Zatiaľ sa nevie, či do nových právnych foriem bude môcť investovať aj súkromný zahraničný kapitál, keďže kapitálový trh je málo rozvinutý, čo platí aj pre existenciu zahraničných bánk v čínskej ekonomike. V niektorých štátnych podnikoch sa už zmeny uskutočnili, nie však v spomínaných hospodárskych oblastiach, ktoré naďalej ostávajú pod kontrolou komunistického štátu.

Na terajší zreteľný rast čínskej ekonomiky majú vplyv najmä masívne zahraničné investície, aj keď po nástupe amerického prezidenta D. Trumpa dochádza v americko-čínskych akvizíciách a fúziách k výraznému poklesu. Dôvody sú dva. A síce,

že čínska vláda na domácom trhu zvýhodňuje podnikanie jej štátnych podnikov v oblasti financií a moderných technológií, zatiaľ čo americká vláda sa usiluje znižovaním firemných daní prilákať americké firmy podnikajúce inde na svete späť na americký kontinent. Medzinárodný menový fond aj napriek týmto obojstranným ochranným opatreniam predpokladá, že rast čínskeho HDP neklesne v tomto roku pod 6,5 percenta aj preto, že čínska vláda bude v tomto roku viac investovať do vlastnej spotreby a kalkuluje s nárastom spotreby domácností. S čím musia ostatné svetové ekonomiky počítať, sú jej obrovské masy peňazí, ktoré sa budú prelievať popri štátoch juhovýchodnej Ázie aj inde do sveta, najbližšie už aj v rámci oživenia novodobej Hodvábnej cesty.

Čínska Hodvábna cesta predstavuje globálny hospodársky projekt, ktorý má spájať Čínu s veľkou časťou

■ ROZŠIROVANIE VPLYVU

Ázie a Európy na princípe voľného obchodu vraj bez ideologických bariér. Nikto však nepochybuje, že zo strany Číny pôjde okrem nárastu zahraničného obchodu aj o rozširovanie politického vplyvu, čo sa z pochopiteľných dôvodov nepáči ostatným celosvetovým ekonomickým veľmociam, akými sú okrem USA aj Rusko, EÚ a tiež India. Zapojenie sa Slovenska do tohto ambiciózneho čínskeho projektu – prepravovať tovary na dva kontinenty – však naráža na zásadný politický problém, a tým je vojenský konflikt medzi Ruskom a Ukrajinou. Logicky by táto cesta mala viesť z Číny cez Rusko, Ukrajinu a Slovensko do Európy, čo by znamenalo pre nás obrovský finančný prínos. Zarobili by sme na prekladaní tovarov zo širokorozhodnej trate na štandardný európsky železničný rozchod a ďalej by sa tovar mohol prepravovať do celej Európy. Ak však bude pokračovať spomínaný vojenský konflikt, môže sa preprava čínskeho tovaru z Ruska odkloniť smerom na Poľsko alebo Rumunsko. Potom by obe trasy Slovensko obchádzali. A tak náš vstup do novej Hodvábnej cesty bude závisieť najmä od urovnania vojenského konfliktu, ktorý však nemôžeme zásadným spôsobom ovplyvniť, a preto si musíme čakať...

NA MARGO

Po americkej a kanadskej aj česká centrálna banka nedávno zvýšila základné úrokové sadzby, keďže makroekonomické ukazovatele sú aj u našich západných susedov priaznivé. Pod základnou úrokovou sadzbou Českej národnej banky treba rozumieť dvojitýžďňovú repo sadzbu, ktorá sa zvýšila z pôvodných 0,05 percenta z roku 2012 na terajších 0,25 percenta. V praxi to znamená, že komerčné banky v Česku si požičiavajú peniaze z ich centrálnej banky na obdobie štrnásť dní za spomínanú sadzbu, zatiaľ čo slovenské banky si z ECB požičiavajú peniaze zadarmo.

Posilňujú korunu

Nulová sadzba platí pre všetky banky v rámci eurozóny, čo podporilo hospodársky rast eurozóny, ale zároveň nemotivovalo vlády uskutočňovať požadované štrukturálne reformy. A tak niektoré z nich, ako trebárs Francúzsko, prekračujú deficit verejných financií nad tri percentá k HDP, Grécko muselo dostať tri záchranné balíky od medzinárodných veriteľov, aby nezbankrotovalo, a taliansky bankový sektor sa zachraňuje tak, že sa vedome porušujú pravidlá bankovej únie...

Česká exportne orientovaná ekonomika dosahuje dnes nadštandardné makroekonomické ukazovatele. HDP v Česku rastie o viac ako 3,5 percenta, nezamestnanosť tesne nad dvoma percentami je najnižšia v celej Európe, a keď inflácia prekročila želanú úroveň centrálnej banky (2,3 percenta), tá nabrala odvahu a spomínanú úrokovú sadzbu zvýšila. Treba však povedať, že nie je najvyššia, keďže v Rumunsku je 1,75 percenta, v Poľsku 1,5 percenta, Maďarsko má 0,9-percentnú úrokovú sadzbu, Švédsko a Nórsko 0,5 percenta, Dánsko 0,05 percenta a dnes často spomínaná Británia má rovnakú úrokovú sadzbu ako Česko. Predstavitelia ČNB zdôvodnili potrebu zvýšenia úroveň úrokov aj existenciou rovnakého problému, ako má slovenská ekonomika, a síce každoročným rastom cien nehnuteľností, ktoré boli v minulosti štartérom finančnej krízy.

Národná banka Slovenska nemôže meniť základné úrokové sadzby eura, keďže o nich rozhoduje ECB vo Frankfurte, a preto reagovala konkrétnymi opatreniami, týkajúcimi sa sprisňovania podmienok na získanie nielen hypotekárnych, ale posledne aj spotrebných úverov slovenských domácností. Ak by doterajší vývoj cien na trhu nehnuteľností pokračoval, pri budúcom možnom zvyšovaní úrokov hrozí riziko nesplácania už poskytnutých úverov s následným dosahom na vývoj makroekonomických ukazovateľov. A tak môžeme s napätím očakávať, ktoré zo spomínaných opatrení oboch centrálnych bánk bude mať väčší vplyv na budúci pokles cien na trhu nehnuteľností, ktoré sú podhubím ďalšej realitej krízy.

Zvýšená úroková sadzba českej koruny sa premietla do jej výmenného kurzu, ktorý ČNB dlho bránila obrovskými intervenciami, aby výmenný kurz neklesol pod hranicu dvadsaťšesť českých korún za euro. Dnes je výmenný kurz pod hranicou dvadsaťšesť korún, čo je vždy dobrá správa pre zahraničných exportérov vrátane slovenských. Českí dovozcovia môžu totiž nakupovať lacnejšie, a teda viac. Na druhej strane to neteší českých exportérov, ktorí budú predávať drahšie, a teda možno aj menej, a budú menej konkurencieschopní. Zlá správa je to aj pre slovenských dovozcov českého tovaru, a teda aj českého piva, a tiež pre slovenských turistov kdekoľvek v Česku, ktorým okrem nákupov môžu tam zdraziť aj dovolenky.

Róbert HÖLCZ

Vatry zvrchovanosti horeli na vyše tridsiatich miestach Slovenska!

Zvrchovanosť, ústava, štát uprostred Európy

Marián TKÁČ, predseda Matice slovenskej – Foto: SNN, archív

Rok 1992 bol hviezdny rok Slovenska. Slovenské dejiny sa vtedy zrýchľovali „zázračným tempom“, čo mladým, teda tým, ktorí ešte nežili alebo boli malí, treba priblížiť, aby udalosti onoho roku nám nevymazal nežičlivý svet. Po novembri 1989 bolo naozaj len otázkou času, kedy si Slováci vybojujú slobodu, a tým sa nemyslelo nič iné ako samostatný štát. Samo však nikomu nič nepadne do lona, a tak bolo treba „bojovať“ – našťastie, nie zbraňami.

keď nás prijímú do Únie ako spoločný štát (hľa, aký nezmysel!), iným sa videlo osamostatnenie ako veľmi drastický zásah do priateľských, ba často i rodinných vzťahov s Čechmi a vynárali sa aj otázky, či sa nebudeme mať bez Čechov horšie, alebo či máme dostatok odborníkov, ktorí by vedeli riadiť samostatný štát? Či nás uzná svet a Európa, či nás nenapadnú naši susedia a či nepovstanú Slováci začas nanovo proti svojmu štátu tak, ako to urobili v roku 1944...

ra 2008 toto: „Akokoľvek bizarne to znie, popri aktívnych politikoch treba za otcov nezávislosti považovať aj autorov výzvy 61 krokov k slovenskej identite z 23. októbra 1990, a to Mariána Tkáča, Jaroslava Chovanca, Milana Ferka a Michala Gašpara, v ktorej predstavili pomerne podrobný a dovtedy najucelenejší program zvrchovanosti (v podstate samostatnosti) Slovenska, o ktorý sa neskôr čiastočne opieralo HZDS i SNS, hoci v tom čase Vladimír Mečiar ešte verejne a jed-

Pri Kostole sv. Jána Krstiteľa v Kremnických Baniach sa nachádza symbolický Stred Európy.

mezi republikovými subjektami v prípade nevyhnutelnosti prijíť mimofádnych opatrení v súvislosti s možným rozpadom Českej republiky a Slovenskej republiky. Na Slovensku oficiálna príprava na nové štátprávne pomery pred voľbami v júni 1992 absentovala.

Hviezdne chvíle Slovenska sa začínajú na Kongrese slovenskej inteligencie 30. mája 1992, týždeň pred voľbami na Donovaloch. Roman Kaliský, Imrich Kružliak, Vladimír Mináč, Gustáv Valach, ale aj hovorcovia Kongresu Drahoslav Machala, Marián Tkáč a Peter Štrelinger či podnikatelia Ľudovít Černák, Vladimír Šoták a ďalší otvorene vyzvali budúcu slovenskú vládu skončiť so spoločným štátom „s vierolomným partnerom“ a osamostatniť sa. Výsledky posledných federálnych volieb z júna 1992 boli napokon rozhodujúce: 63,5 percenta hlasov do Národnej rady získali politické zoskupenia, ktoré mali vo svojom programe „medzinárodnoprávnu subjektivitu Slovenska“. Možno teda uzavrieť, že občania Slovenska hlasovali vo voľbách v roku 1992 za jeho zvrchovanosť ako predpoklad samostatnosti. Českí politickí predstavitelia na čele s Klausom a slovenskí na čele s Mečiarom diskutovali v lete 1992 a múdro rozhodli o spôsobe zániku česko-slovenského štátu a o rozdelení jeho majetku. (Pravdaže, ten zákon napokon Česi nedodržali a „uchmatli si“ spoločnú vládu s modrým klinom, ktorý sa v roku 1992, keď ich vláda prerokovala príslušný scenár s názvom Informace o základných hospodárskych vzťahoch

Všetko sa to začalo „pomlčkovou vojnou“ na jar 1990. Slováci chceli, aby sa štát vrátil k pomenovaniu, aké mal na samom začiatku, teda ešte pred prijatím ústavy v roku 1920; na pôvodných trianonských dokumentoch je uvedený ako Česko-Slovensko, Czecho-Slovakia. Česká strana odmietla slovenskú požiadavku s tým, že český pravopis to nepripúšťa (?). Napokon – po dlhých rokovaniach i vystúpeniach na námestiach – sa oficiálny názov štátu ustálil ako Česká a Slovenská Federatívna Republika, v skrátenej podobe však inak v Česku (Československo) a inak na Slovensku (Česko-Slovensko). Keďže vtedajšia slovenská vláda na čele s Jánom Čarnogurským maľovala osobitnú slovenskú hviezdičku a stoličku v Európskej únii až na „potom“,

Nuž, „sloboda znamená zodpovednosť, preto sa jej väčšina ľudí bojí“, všimol si už George Bernard Shaw. Aj keď sa postupne situácia menila, stále sa zdalo, že väčšina sa beznačajne bojí. Podaktorým nestačilo, že tesne pred voľbami v roku 1990 pápež Ján Pavol II. pokľakol na vajnorskom letisku a pobožkal slovenskú zem, čím ju uznal za zvrchovanú, a povedal: „Slováci, nebojte sa!“ A tak sa veci ujali občianske združenia a aktivity: Matica slovenská, Spoločnosť slovenskej inteligencie Korene, Nezávislé združenie ekonómov Slovenska. V októbri 1990 uverejnila tlač výzvu Šesťdesiatjedem krokov k slovenskej identite, o ktorej napísal Eduard Chmelár v texte Odklínanie krajiny v Slove 16. januára

noznačne opakovane deklaroval lojalitu k zachovaniu spoločného štátu.“ Na prelome rokov 1991 – 1992 prebiehali intenzívne rokovania medzi slovenským a českým parlamentom. Slovenskú delegáciu na nich viedol František Mikloško a delegáciu Českej národnej rady Dagmar Burešová. Rozhovory jednoznačne smerovali buď k federácii (identickej, rovnoprávnej, autentickej a všelijako inak pomenovanej), alebo minimálne ku konfederácii (česko-slovenskému „dvojdomčeku“). Česi najprv strašili, že budú „v Bílých Karpatoch úřadovat celnici“, no na rozdelenie štátu sa začali pripravovať najneskôr 2. marca 1992, keď ich vláda prerokovala príslušný scenár s názvom Informace o základných hospodárskych vzťahoch

Veľkolélsky ostrov už ležal v kóme a odovzdane čakal na svoj koniec. Domáci, čo mali radi tento fliáčik pevniny v náručí Dunaja, začali zhladať čiernu zástavu, koncipovať parte a skladať posmrtné žalmy...

Najprv kvapka miestopisu: Veľkolélsky dunajský ostrov sa rozkladá pri majeri Veľký Lél, tri kilometre od Zlatnej na Ostrove v Komárňanskom okrese. Je tri kilometre dlhý, osemsto metrov široký, má elipsový tvar, plochu dvesto-päťdesiat hektárov. Prírodný skvost, akých okolo Dunaja nemožno zočíť ani silným lampášom. Lužný les akoby zo stredoveku, päťstoročné duby, nefalšovaný prales na desiatich hektároch, malebné zátočiny. A všade pokoj, velebné ticho.

Ostrov dlho nemal gazdu, a tak aj vyzeral. Ešte šťastie, že pred tuctom rôčkov našli sa ľudia, čo si všimli tento jedinečný kút prírody na slovenskom juhu a namiesto horekovania nad jeho nežičlivým osudom vzali rozum do hrsti. A výsledok: Bratislavské regionálne ochranné združenie BROZ získalo ostrov do vlastníctva. Časť územia kúpilo od majiteľov, zvyšok prenajalo na dvadsaťpäť rokov. Takto sa ochránari stali pánmi celej lokality. A keďže im do ich ďalších zámerov a činov nikto nemohol strkať nos, záchranu a ochranu úze-

mia povýšili nad všetky priority vrátane ekonomických záujmov.

■ ŽIVÉ KOSAČKY

„Ostrov bol v žalostnom stave, až každého milovníka prírody muselo pichnúť pri srdci. Všade vysoká burina a náletové kríky, hlavové vrby neošetrené a odpadky

ostrove Tomáš Kušík, predseda BROZ-u.

Dnes územie vyzera ako sviežozelená krajinka na peknej pohľadnici, po niekdajšej kóme niet ani stopy. Oproti návštevníkom kráča črieda koníkov huculov, dajú sa pohladkať aj osedlať. Dávnejšie zasypané vtoky a výtoky bočných ramien Dunaja opäť

Revitalizácia Veľkolélskeho ostrova stála zhruba milión eur, z nich väčšinu získali z európskych fondov. Ochránari však išli o krok ďalej. Od obce Zlatná na Ostrove kúpili dva hektáre odpadkami zahádzanej pôdy, na ktorej a na príľahlom zvyšku hospodárstva bývalého štátneho majetku zriadili ekologickú

Veľkolélsky ostrov zmenili ochránari opäť na príťažlivý prírodný klenot

Fliáčik pevniny v náručí Dunaja

Text a foto: František BUDA

na každom kroku. Hlavybolenie nám spôsobovala najmä meter vysoká zlatobyl obrovská, my sme ju volali zlatá potvorka. Je to invázna rastlina s krásnymi zlatožltými kvetmi, ktorá však vytláča okolo seba všetko živé... Slovom, najprv sme povynášali hory odpadkov, potom vyklčovali kríky, orezávali stromy a kosili, kosili. Na kosenie toho bolo na ostrove neúrekom. A čo nestihol človek, to za neho urobili hneď od začiatku nasadené živé kosačky, teda stádo kráv, koní a oviec. Tie porast nielen pohnojili, ale svojimi kopytami upravili pôdu. Ostrov postupne nadobudol inakšiu tvár...“ spomína si na krušné začiatky pôsobenia ochránarov na

otvorili, takže čerstvá voda z rieky nerušene preteká okolo ostrova aj cezeň – na nemalú radosť rybárov a člkárov. Keďže zmizli zápachajúce močiare, zoslabli aj roje komárov – odveká plíaga týchto končín. Ostrov s ostatnou pevninou spojili štyridsaťpäť metrov dlhým a tri metre širokým železobetónovým mostom, ktorý v duchu národných tradícií pomenovali po Mahuliene, zlatej panne. Pradávnú ríšu zvierat približujú tri mohutné drevené plastiky – bobra vodného, orliaka morského a dunajskej ryby nazývanej vyza. Pretože prostredie je priaznivé, do novučičkých vtáčích búdok sa vracajú takmer vyhynuté operence, povedzme dudok chocholaty.

farmu. Návštevníci sa tu môžu stretnúť so všetkými domácimi zvieratami, ktoré zámožnejší roľníci kedysi choval vo svojom dvore. Medzi pol stovkou zvierat sú aj somáriky či pár rohatých volov uhorského stepného dobytku. Začiatkom tohtoročnej letnej sezóny pri farme otvorili autokemping pre sto návštevníkov a sociálne zariadenie s kuchynkou. Pribudne ešte bufet a požičovňa športových potrieb.

■ STREDISKO TURISTIKY

Veľkolélsky ostrov nielenže nezahynul, ale spolu s okolím sa stáva ďalším magnetom cestovného ruchu. Turisticky menej rozvinutý juh Slovenska je bohatší

zívne prípravy na štátnu samostatnosť vrátane zriadenia inštitúcií, ktoré Slovensku dovtedy chýbali: napríklad ministerstva zahraničných vecí, ministerstva obrany či centrálnej banky. A tak vtedajšia politická garnitúra na čele s Vladimírom Mečiarom (predseda vlády) a Ivanom Gašparovičom (predseda parlamentu) 17. júla 1992 prijala Deklaráciu Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky (po čom ihneď abdikoval na Benešov spôsob prezident Havel a ďalší česko-slovenský prezident už zvolený nebol). Oslavy prepukli už v ten večer v Strednej Európe v Kremnických Baniach, kde namiesto neprítomného Mečiara predniesol príhovor vtedajší minister hospodárstva Ľudovít Černák. Tu zapálili prvú vatru zvrchovanosti! V tom čase sa konal v Martine Svetový festival slovenskej mládeže, na ktorom bola aj delegácia Svetového kongresu Slovákov na čele s Mariánom Šťastným, a tam tieklo „šampanské z plafónov“. Jeho účastníkom som rozdával knihu Národ bez peňazí. Hviezdny dňom bol 1. september, keď Národná rada prijala Ústavu Slovenskej republiky zákonom č. 460, nasledoval zákon o Národnej banke Slovenska a začali sme pripravovať slovenské mince a bankovky – tisícokorunáčku s Hlinkom (čo mi neskôr naši ľavičári vyčítali), statoční slovenskí federálni poslanci zahlasovali za zánik Česko-Slovenska, pričom vedeli, že si dobrovoľne skraccujú poslanecké kreslá i platy. Všetka češť! Napriek tomu, že Slovensko stratilo veľa času, 1. januára 1993 nový štát v strednej Európe začal fungovať. A spôsob rozdelenia Česko-Slovenska, vzniku dvoch samostatných štátov a ich vzájomný vzťah bol v porovnaní so situáciou v Sovietskom zväze a v Juhoslávii taký výrazne rozdielny, že bol medzinárodným spoločnosťou bez problémov akceptovaný. To všetko sa udialo pred dvadsiatimi piatimi rokmi a my máme byť na čo hrdí! A môžeme, smieme, ba musíme si tie slávne dni pripomínať. Matica slovenská, obec Kremnické Bane a mesto Kremnica si výročie zvrchovanosti pripomenuli na mieste prvej vatry v Strednej Európe 15. júla za prítomnosti hlavných aktérov – Vladimíra Mečiara a Ivana Gašparoviča. Po tieto dni sa zapálili vatry zvrchovanosti na viac ako tridsiatich miestach Slovenska, čo je chvályhodné. Tradičia osláv slovenskej zvrchovanosti sa však začala uprostred Európy, tu je to posvätné miesto slovenskej prítomnosti a budúcnosti.

Tomáš KUŠÍK, predseda Bratislavského regionálneho ochranného združenia, pri orientačnej mape Veľkolélskeho ostrova.

o ojedinelé zariadenie, ktoré najmä milovníkom prírody poskytne rozptýlenie aj nové zážitky. Pracovníci a aktivisti BROZ-u však nebudú zaháľať ani v nastávajúcich rokoch. Na programe majú revitalizáciu komárňanskeho ostrova Apáli pri sútoku Váhu a niekdajšieho, dnes už odstaveného ramena rieky Nitry. Aby si aj ten obliekol sviežu zeleň a lepšie poslúžil prírode a človekovi.

V Bratislave sa konala jubilejná XXV. spomienka na svätého Gorazda Prvý po mene známy slovenský svätec

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Svätogorazdovská tradícia už zapustila na Slovensku hlboké korene. Dôkazom toho je aj jubilejná XXV. spomienka na sv. Gorazda, ktorá sa uskutočnila vo štvrtok 27. júla 2017 v gréckokatolíckom Katedrálom chráme Povýšenia vznešeného a životodarného kríža v Bratislave. Podujatie zorganizovalo Národné osvetové centrum, Bratislavská gréckokatolícka eparchia a Matica slovenská spolu s Radou KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru a so Spoločnosťou svätého Gorazda. Návštevníci, hostia, ale aj veriaci, ktorí pravidelne navštevujú katedrálny gréckokatolícky chrám, mali podľa bezprostredných vyjadrení skutočne hlboký duchovný a umelecký zážitok.

O svätom Gorazdovi sa traduje, že bol jedným z poslov, ktorí v Rastislavovom mene pozývali vierozvestcov Konštantína a Metoda a potom ich sprevádzal na ceste z Byzancie. Počas putovania k starým Slovákom sa zastavili aj v Gorazdove – Močenku, kde žil Gorazdov otec. Gorazd, spoluzakladateľ staroslovenskej cirkevnej provincie, sa zúčastnil v roku 867 aj na ceste do Ríma, kde ho vysvätili za kňaza. Metod si ho ako svojho najbližšieho spolupracovníka zvolil za nástupcu slovami: „Toto je vašej zeme slobodný muž, učený dobre v latinských knihách, pravoverný.“ Po smrti sv. Metoda 6. apríla 885 sa Gorazd nakrátko, kým sa k moci nedostal Viching, ujal vedenia byzantskej misie. Niektorí uvádzajú, že po smrti Svätopluka bol povýšený na arcibiskupa a po vpáde Maďarov bol údajne nútený utiahnuť sa do zahraničia. Jeho ostatky sa vraj nachádzajú v dnešnom Albánsku v Berate, ktorý sa kedysi volal Belgrad.

ÚCTA KU GORAZDOVI

Úcta k sv. Gorazdovi sa u nás rozmáha. Od roku 1990 sa pestuje

Predseda Spoločnosti sv. Gorazda Miroslav HOLEČKO počas vystúpenia na XXV. spomienke na tohto svätca v Bratislave. Vľavo predseda MS Marián TKÁČ.

novodobá svätogorazdovská tradícia aj vďaka Spoločnosti svätého Gorazda, na čele ktorej je Miroslav Holečko, súčasný predseda prezidia Matice slovenskej. Aj jeho zásluhou najvyššie rezortné ocenenia v školstve nesú pomenovanie po Gorazdovi. Napriek tomu v našom civilnom kalendári by sme meno Gorazd hľadali márne. Zatiaľ ho uvádzajú iba matičné kalendáre na deň 27. júla. Popri všeslovenskej cyrilo-metodskej

tradícii sa už minimálne posledných pätnásť rokov rozvíja špecifická tradícia vzťahujúca sa na život a pôsobenie sv. Gorazda na území Slovenska. Jej epicentrom sa stala západoslovenská obec Kúty, kde už v roku 1990 položili základy pravidelných aktivít na počesť sv. Gorazda – Slávnosti sv. Gorazda (píšeme o nich na inom mieste).

Na tieto slávnosti postupne nadviazali ďalšie: Gorazdov ekumenický

Svätý Gorazd – dielo akademického sochára Mariána POLONSKÉHO, nositeľa Ceny Spolku výtvarníkov Slovenska za rok 2016.

vít je priblížiť čo najširšiemu okruhu záujemcov reálie o živote, osobnosti a diele tohto prvého slovenského po mene známeho svätca a vzdelanca a prispievať k šíreniu jeho úcty, a tým aj k poznávaniu našich národných, kultúrnych a kresťanských dejín.

TEBE NA CHVÁLU

Na úvod jubilejnej XXV. spomienky na sv. Gorazda odsúžil vладыka Mons. Peter Rusnák, bratislavský eparcha, Archijerejskú svätú liturgiu. Nasledovali slávnostné príhovory predsedu Spoločnosti svätého Gorazda Miroslava Holečka a predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča. Po bohoslužbe zaznela poeticko-hudobná kompozícia Tebe na chválu, náš prvoučiteľ, v ktorej recitovali Jozef Šimonovič a Ľubor Hallon a spieval Slovenský spevácky zbor Adoremus pod vedením Dušana Billa.

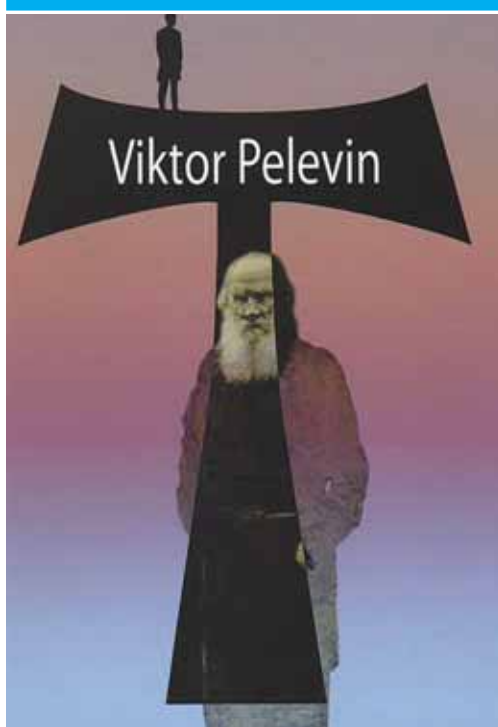
A aký je podľa festival sakrálnej skladieb v Trebišove, Gorazdove organové dni v Dudinciach, Gorazdovo výtvarné Námestovo, Gorazdov literárny Prešov, Slávnosť sv. Gorazda v Kostofanoch pod Tribečom, Gorazdovo umelecké Vrbové, Gorazdove dni chrámovej piesne a sakrálnej výtvarnej tvorby vo Zvolene, festival kresťanského divadla Gorazdov Močenok a najnovšie aj festival filmov s kresťanskou tematikou Gorazdove mosty v Nitre. Hlavným poslaním týchto mnohostranných aktí-

Miroslava Holečka odkaz sv. Gorazda? „Poznávanie diela sv. Gorazda a jeho myšlienkový prah do našej národnej, štátnej a kresťanskej prítomnosti má aj v 21. storočí mimoriadny význam. V hodnotovom systéme súčasnej slovenskej spoločnosti je prameňom obsažnej národnej hrdosti, kresťanského povedomia, zdravého patriotizmu, uvedomeného vzťahu k štátnosti a európanstvu.“

Ako povedať aj to, čo sa nahlas nedá

Viktor Pelevin, T, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2016

KNIHA TÝŽDŇA

Viktor Pelevin je majstrom fabulácie. Dokáže nájsť spôsob, ako sa beztrešne, a pritom kriticky vyjadrovať o pojmoch politicky nekorektných. Pelevin to vymyslel geniálne: jeho hlavný hrdina gróf T putuje v čase a zhovára sa so svojim Stvoriteľom o veciach praktických i duchovných, medituje o zmysle života, o bytí.

Nastavuje zrkadlo súčasnej spoločnosti, niekedy sa dokonca zdá, že píše o našom aktuálnom prezidentovi: jeho príbeh mal vypovedať „o duchovnej katastrofe, ku ktorej vynikajúceho filozofa a básnika priviedlo pohrúženie sa do panmongolizmu a pohanského neoplatonizmu, ktoré neskoršie vyústilo do nezvládnuteľnej vášne ku katolicizmu a vyvrcholilo pádom do temnej priepasti ekumenizmu...“. Pelevin sa nečíta ľahko. Je originálny, najskôr treba objaviť cieľ, zmysel jeho literárnej invencie. A potom už čitateľ môže vychutnávať a s autorom súhlasiť, alebo aj nie. Dominujúcou je otázka, čo je bytie? Cez časové, technologické, technické prieniky prechádza filozofickými i náboženskými špekuláciami, aby si postavil otázku: kto som? Som schopný prekonať svojho Stvoriteľa?

Rozhovor Dostojevského s Tolstým sa odohráva v 19. storočí. Ale akoby komentoval súčasnú situáciu na hraniciach EÚ: „No načo potom brániť hranice, hútať o dobre ľudu? Keď vysvitá, že všetci sme len gladiátori v aréne?“

Nie tak dávno jeden francúzsky novinár na seminári organizovanom Slovenským syndikátom novinárov poradil slovenským žurnalistom, že ak nemôžu slobodne písať, mali by vydávať knižky. Román T bezpochyby patrí k tým, ktoré by naši lovcia po konšpiračných tituloch zaradili medzi nedôveryhodné. Takže, kto vie, dokedy literárna tvorba bude môcť využívať svoj status. Pelevin niečo naznačil. Sponzorom sa musí vyhovieť!

Eva ZELENAYOVÁ

NEKROLÓG

Zanechal nezmazateľnú stopu v slovenskej rockovej a populárnej hudbe, pričom geniálne a novátorsky hľadal prieniky medzi ňou a hudbou klasicistickou. Oslovil od dnešných sedemdesiatnikov až po nastupujúcu generáciu obrovský počet poslucháčov a zanechal po sebe dielo, ku ktorému sa budeme stále vracat'. Marián VARGA, hudobník a skladateľ.

Za hudobnou legendou

Marián Varga sa narodil 29. januára 1947 v Skalici. Od šiestich rokov navštevoval ľudovú školu umenia a neskôr chodil na súkromné hodiny klavíra a kompozície k významnému slovenskému skladateľovi Jánovi Cikkerovi. To mu dalo pomerne veľký náskok pred rovesníkmi, keď sa stal žiakom Bratislavského konzervatória. Tam študoval tri roky hru na klavír u Romana Bergera a kompozíciu u Andreja Očenáša. Štúdium však nedokončil a v lete 1967 sa stal členom skupiny Prúdy. S ňou nahral v decembri 1968 dnes už kultový album Zvonky, zvoníte (1969). Po vydaní albumu zo skupiny odišiel a na jeseň 1969 založil prvú art-rockovú kapelu v Česko-Slovensku Collegium Musicum. Prvými nahrávkami tejto skupiny boli v júli 1970 skladby Hommage à J. S. Bach a Ulica plná plášťov do dažďa. Marián Varga okrem vlastných kompozícií s geniálnou invenciou reagoval vo svojej tvorbe na diela autorov klasickej hudby – Bartóka, Haydna či Stravinského, a skupina na záver roka 1971 nahrala prelomový a legendárny dvojalbum Konvergencie. Priebežne sa však Varga venoval aj piesňovej tvorbe a v spolupráci s Pavlom Hammelom vydali päť albumov, medzi nimi takisto kultový album Zelená pošta (1972) a Na druhom programe sna (1977). Okrem toho skladal aj scénickú hudbu k viacerým televíznym a divadelným inscenáciám a spolu s Hammelom zložili hudbu do prvého slovenského muzikálu Cyrano z predmestia, ktorý mal premiéru 8. októbra 1977 na Novej scéne v Bratislave. Marián Varga vždy kráčal svojou umeleckou cestou, úprimný v činoch aj postojoch, hlboko ľudský a najmä neveriteľne tvorivý. Podľahol zákernej chorobe v Bratislave 9. augusta 2017. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Musím sa priznať, že mám kladný vzťah k reklame. Reklama je totiž spolu s holými babami v časopisoch, exekútormi, bezdomovcami a so zbohatlíkmi, ktorí sa pešia s rôznymi misskami, najviditeľnejšia zmena po novembrovom štrnganí kľúčmi. No a reklamy sú takpovediac našim každodenným chlebom. A veru často aj záchranou. Pozerám na napínavý film a už ma tlačí mechúr. Voľakedy ma skoro rozdrapilo, no teraz napanikáram, lebo viem že každú chvíľku nabehne reklama a ja si pôjdem ulaviť, čo je dobré pre zdravie. A nielen to! Kým sa skončí reklamný blok, stačím si urobiť zeleninový šalát so syrom

a k tomu nápoj z čerstvého ovocia, prísť gombík na košelu a vyčistiť kanárikovi klietku. Vidíte, aký naskrz kladný vplyv má televízna reklama. Samozrejme, čo-to z nej

a aj tak chodí poskrúcaný ako barokový svätý. Dokonca začal užívať aj tie tabletky proti bakteriálnej či kvasinkovej infekcii v rámci hesla: Poznaj svoju vagínu. Čo alebo

daj nejakého super produktu. No a k tomu je potrebná riadna mediálna masáž, na ktorú som si, samozrejme, trúfal. Lenže čo budem ponúkať? Inšpiroval ma kolega, od

je zaručene ekologické, odolné voči poveternostným vplyvom a najmä zaručene domáceho, teda slovenského pôvodu. Pre náročnejších zákazníkov ponúknem aj „Nič exkluzív“, prípadne „Nič super“. To bude radosť, keď sa po Vianociach pochválí vaša manželka kolegyniam: „Predstav si, na Vianoce mi ten môj daroval Nič! V darčekovej kazete z kokosového dreva...“

Už som sa chystal rozbehnúť tento super podnikateľský nápad, keď ma priateľ zahamoval slovami: „Čo tu vymýšľaš nejaké reklamné stratégie. Mal si radšej požiadat ministerstvo o dotáciu. Na projekt, v ktorom ide o Nič, by si ju určite dostal.“

Marek DANKO

Ako som sa nestal reklamným mágom

zhladnem a napokon si dám ten super prací prášok z reklamy do nákupného košíka a zajem ho bio jogurtom. Ale taký Fero pozerá reklamy priam fanaticky a je to na ňom poznať. V chladničke mu kvasia najrôznejšie téglíky s kúskami ovocia aj bez nich. Všelijakých aviváží a iných prácich huncútstiev má plnú kúpeľňu. Natiera si kĺby a platničky s najrôznejšími masťami

koho tým myslí, odmieta prezradiť. Zrejme to však dlho nepotrvá, lebo výhodné úvery v najmenej štyroch bankách mu čochvíľa vyčistia účet tak, že nebude mať ani na tampóny a ani na tie prídavné zariadenia s kridelkami...

Skrátka, sféra reklamy ma zaujala a povedal som si, že aj ja by som mal začať konečne budovať ten kapitalizmus a rozbehnúť pre-

ktorého som si chcel pred výplatu požičať nejakú tú päťdesiatku. Pozrel sa na mňa a zahlásil: „Starý môj, na účte už nemám nič.“ Zamyslel som sa. Reku, keď tam nemáš nič, tak tam logicky musíš mať voľačo. To sú tie zákutia našej rodnej slovenčiny. A hneď tu bol nápad. Budem ponúkať Nič. Veľká reklamná kampaň, v ktorej nezaбудnem zdôrazniť, že moje Nič

Ludmila CVENGROŠOVÁ modeluje a odlieva súkromnú galériu slovenských dejín

Kniežatá, panovníci a veličenstvá malej dámy

Emil SEMANCO – Foto: autor

Kto by pochyboval o tom, či je Ludmila Cvangrošová prvá alebo dvorná dáma slovenského sochárstva, pred ktorou sa patrí pokloniť a sňať s úctou klobúk z hlavy, ten je nevedomý ignorant, závistlivec alebo neprajník so záľahou zloby v mysli. Pre mňa je to už dávno kráľovná. Je veličenstvom sochárskych žánrov, ktoré ovláda s takou dokonalosťou a bravúrou, že si zaslúžia šľachtický predikát či kráľovský majestát. Mimochodom, pápežských i kniežacích stolcov, cisárskych i kráľovských trónov sa dotýkala celý tvorivý život s takou dôvernou znalosťou a suverenosťou, akoby na panovnícky dvor patrila, akoby na ňom žila. Aj keď je táto rodáčka z Radošiny (1937) vzrastom neveľká, pre slovenské výtvarné umenie urobila veľké veci. Aj preto je po zásluže nositeľkou Radu Ľudovíta Štúra, ktorý jej v roku 2007 na Deň Ústavy Slovenskej republiky udelil prezident Ivan Gašparovič.

Mal som šťastie zložiť pred touto umelkyňou pomyselný klobúk z hlavy niekedykokrát. Najprv neraz v jej ateliéri na Miletičovej ulici v Bratislave, kde ma ohúrila až puntičkárskou prípravou a cizelérsky poctivou prácou na portrétoch všetkých devätnástich panovníkov korunovaných v Bratislave za uhorských kráľov. Potom zas v bratislavskom Zičiho paláci, kde sa tie dôstojné, majstrovsky vymodelované i pôvabné figúry ukázali verejnosti v celej nádhere na korunovačnej slávnosti, ktorú pre ne i pre artorku vtedy usporiadala nadácia Korunovačná Bratislava. Neskôr ma privádzali do úžasu jej encyklopedické znalosti o veľkých ženách sveta, ktoré s presvedčivou vernosťou stvárňovala v desiatkach pôsobivých reliéfov.

Netajím, som jej obdivovateľ, a tak si jednu jej medailičku, ktorú mi pri akejsi príležitosti nebadane vtlačila pri gratulácii do dlane, odkladám ako vzácnu relikviu. Viac však ako veličenstvá vážim si jej kniežatá, pohanského šamana a ešte viac prostý ľud hocike zo sveta, za ktorým vytrvalo putuje ako za prameňom inšpirácie a umeleckým osudom.

„Napriek utrpeniu mnohých ľudí i možnej apokalypse našej planéty Cvangrošová nezlomne vtlačila svojim sochám a medailám pozitívny ľudský zmysel, vyplývajúci z jej rýdzej lásky k človeku a z presvedčenia, že umenie je potrebné pre civilizáciu, aby zostala životaschopná,“ takto sa o jej tvorbe prorocky dávno vyjadril profesor PhDr. Ľudovít Petránky, DrSc. „Ludmila Cvangrošová má nadanie a schopnosť vo svojej tvorbe domyslieť epično, zasadiť nájdené archeologické predmety do príbehu. Do dialógu s históriou Slovenska vstúpila spôsobom, aký nepoznáme u nijakého iného nášho výtvarníka. V jej tvorbe mocne rezonuje zemitá, pôvodná praslila kultúrne odkazy tejto krajiny, jej životodarný substrát, základné piliere i predpoklady neopakovateľne svojrázneho historického vývoja Slovenska. Zrači sa v nej hĺbka koreňov dávnych kultúr našej vlasti, rozmanitosť a krásna ich prejavov, váha i význam ich posolstva.“ Takto sa za rokmi spo-

Pre akademickú sochárku Ludmilu CVENGROŠOVÚ sú dejinné inšpirácie neoddeliteľnou súčasťou jej tvorivej metódy.

ločných objavov obzrel PhDr. Titus Kolník, CSc.

■ Z HLĽOK VEKOV

Vykopané príbehy Jána Dekana, Bohuslava Chropovského, Jozefa Vladára, Alexandra Rutkaya, Zlaticy Čilinskej, Jána Rajtára, Ladislava Veliačika, Václava Furmánka, Stanislava Šišku, Veroniky Plachej i Titusa Kolníka. Koľkože ich je? Epických dejov, ktoré možno zostaviť z jedného čriepka keramiky, z jedinej slzičky skleneného koráliku... Chýba ktosi z týchto objaviteľov a tvorcov našich dejín na jej medailách?

Emotívne a inšpiratívne príbehy o dávnych časoch a ich obyvateľoch. O tollundskom mužovi a múmiách zo severských rašelinísk a močarísk, o šatách a detských topánočkách z bronzovej doby, ktoré mohla spoznať v severnom Nemecku a Dánsku. O kráľoch Biaticovi, Nonnosovi a Devilovi na zlatých statéroch a strieborných tetradrachmách z minciarne v bratislavskom keltskom oppide, o ktorom jej neraz rozprávala archeologička a dôverná priateľka Eva Kolníková. O šamanovi zo Spišského Štvrtka, o druidoch z obetiska na Havránku alebo o osude sklenených korálikov z náhrdelníka nájdeného pod palisádou tamojšieho keltského hradiska, ktoré z nánosov vekov vytrvalo odkrýval šaman archeológie profesor Karol Pieta.

„Ona len,“ povie skromne, „po niekoľko rokov v letných mesiacoch robila archeológom na výskumnej lokalite nad Liptovskou Marou kuchárku, aby tiež bola čímsi užitočná.“

Raz tam – z ničoho nič – došli Američania. Mladí, partia, študenti. Dajaký osvietenec z múzea v Ružomberku alebo z Mikuláša ich zašikoval hore na Havránok. Bolo ich zo desať a po prehládke náleziška si začali pýtať suveníry. Veď kto im inak doma za morom uverí, že boli na mieste keltského rituálneho obetiska. Na Západe, pokiaľ ide aj o nedávnu históriu, všade majú dajaké drobnosti, pohľadnice, repliky, spomienkové predmety pre turistov. A tu pod Tatrami čo? Ani najmenšia drobnosť.

„Čosi musíte mať,“ naliehali prichodiaci a nechápali, že takú jedinečnosť nevieme aj inak spropagovať. Už aj tak rozpačitý Karol Pieta ešte viac zrozpačiteľ. A ona na neho: „Karol, veď je tu kopa črepov. Kam ste dali tie, čo sa nedajú skladať?“

„V červenom koši sú tie, s ktorými sa bude ešte pracovať, a v žltom sú na vyhodenie, nič sa z nich nedá sprážiť, použiť...“ vyhrlo z neho.

Utekala po kôš a vybrala pár úlomkov keramiky, čo mali dajaký dekor. A hneď hrdo oznámila: „Máme suveníry. Po dva doláre za kus.“

Takto archeológovia na Havránku „zarobili“ šesť či osem dolárov. Kúpili ovcu a týždeň z nej všetci jedli guľáš...

„A ako to bolo s tými sklenenými korálikmi?“ dobieďal som...

„Na jednom mieste odkryli na Havránku spadnutý plot a pri ňom množstvo korálikov. Roztrhnutý náhrdelník? Ťahala som z nich rozmy a domýšľala. Ja som mohla povedať, čo prísni a exaktní vedci nemohli. Otvárali mi dvere fantázie. Nejaký oný oprel babu o plot a tej sa pri milovaní roztrhol náhrdelník. Ako inak by zostali sklené koráliky na jednom mieste pri palisáde a nikto by takú vzácnosť nevyzbieral?“

■ LÁSKA ARCHEOLÓGIA

Prešla mnohé lokality. Choťín, Ižu, Čakajovce, Myšľu, Kostofany, Moravany, Nitriansku Blatnicu, Ducové...

Po šesťdesiatom ôsmom si od vrchnosti vykoledovala veľké kopance. Jednu z najtalentovanejších študentiek sochárskej špeciálky, ktorú hneď po absolutoriu na vysokej škole výtvarných umení v roku 1962 prijali do vtedajšej organizácie výtvarníkov, nádejnú umelkyňu, ktorá už na začiatku svojej umeleckej dráhy presvedčivo zvládla viaceré monumentálne realizácie a diela do architektúry a na viacerých výstavách predstavila svoju komornú tvorbu dokonca v zahraničí, zadržali na ulici cudzí vojaci s letákmi... Po svojom v nich odsudzovala okupáciu. Vyhodili ju zo zväzu, zo všetkého. Kolegovia výtvarníci od nej začali bočiť, už nebola v kurze, Cvangrošová sa nenosila. Kamsi sa potratili i priatelia. A tak sa – ako k úteche – uchýlila k archeológii. Nekomunikovala s umelcami, ale s archeológmi. Zatiaľ ju do minulosti, do dejín. A po čase jej z Archeologického ústavu SAV v Nitre aj volali, keď sa čosi našlo: „Príď, veď uvidíš...“

Archeologické či historické motívy sa celkom prirodzene objavovali aj v jej tvorbe. Začiatok? Keď zrekonštruovali nitriansky kňazský seminár. Podľa ideového scenára akademika Jána Dekana preň vytvorila dvanásť reliéfov: pravek Slovenska, idoly, matriarchát, patriarchát, bronzovú dobu... až po veľkomoravské kniežatá.

Ján Dekan sa podpísal do viacerých katalógov k jej výstavám. Jeho autorita jej pomáhala, že občas mohla aj ona na svetlo...

■ MAJÁK NA CESTE

Ak som na začiatku spomenul sochárkinu osudové putovanie za ľuďmi, na tej ceste je predsa len čosi ako maják. Stanislav Bajaník v úvahe Náš klenot v roku 1995 píše: „Medzi tých, ktorí svoj umelecký esprit zasvätili najväčším okamihom najstarších etáp kultúrneho a duchovného zrodu našich predkov, patrí jednoznačne akademická sochárka Ludmila Cvangrošová. Rimania, Kelti, no najmä Slovieni sú jej inšpiračným zdrojom,“ konštatuje činovník Matice slovenskej.

„Panebože, Slovania!“ reaguje jubilantka. „Kde všade som ich postrelala. Nitra, Čakajovce, Cifer, Pác... Tam kopal Titus Kolník. V Bini – Holčík. Na Pohansku – Dostál s Vignatiovom. Potom prišiel Velehrad, Mikulčice... Akoby som naozaj modelovala a odlievala súkromnú galériu slovenských dejín.“

Marcus Aurelius: Človek má takú cenu, akú má to, o čo sa po celý život usiluje

Filozofické a umelecké príhovory k nám

Stanislav BAJANÍK

Slovensko, slovenský a slovenský svet, ba aj Európa môžu Ludmilu CVENGROŠOVEJ udeliť epiteton ornans – umelec Európy –, ak nie aj viac. Nemáme v modernom slovenskom umení mnoho zjavov jej typu a celá nová generácia Slovákov doma i vo svete, Slovanov a kultúrnych Európanov cití v jej diele neodňateľný, nescudziteľný a nepremlčateľný umelecký obraz svojich kultúrnych a duchovných milníkov. Vedia to aj v Nemecku, Poľsku, Maďarsku, Taliansku a inde. Vidia to a vnímajú prakticky na najväčších historických lokalitách na Slovensku. V jej diele sa nám zrkadlí naše curriculum vitae od neolitu po dnešok. Vyššie citované „filozof na tróne“ sotva tušil v 2. storočí, že jedna z jeho životných zásad bude platiť aj na našu jubilantku. Že to platí aj na jej umelecké a akademické diela, o tom

niet pochýb. Dokazujú to nielen jej hovory k sebe, ale aj jej umelecké príhovory k nám.

Dlhoročná spolupráca s archeologickou obcou priniesla a stále prináša desiatky reliéfov, medailí, symbolických i reálnych portrétov kniežat, panovníkov, vládarov, vodcov, motívov rodiny, matky, remesla, ľudskej tvorivosti od úsvitu civilizácie rovnako ako umelecké podoby viacerých predstaviteľov tejto bádateľskej disciplíny a vedecských osobností: A. Točík, J. Vladár, L. Veliačik, T. Kolník, E. Kolníková, K. Pieta, B. Chropovský, T. Štefanovičová, A. Ruttkay, J. Dekan, J. Poulik, J. Krasnovská, B. Polla, A. Habovštiak a iní, ktorí aj jej tvorivý život ovplyvňovali akademicky, ľudsky, priateľsky. Vyznieva to ako umelecká encyklopédia Slovákov, ktorí sa najmä po druhej svetovej vojne osobitne zaslúžili o odkryva-

nie našich dejín v slovenskom, slovenskom a európskom rámci.

V jej umeleckej licencií sa modernej generácii predstavujú starí Kelti, Germáni, Rimania, Avari, Slovania, Slováci v cennej dokumentárnej, umeleckej a dynamickej podobe. V sumári jej umeleckých diel s našou národnou tematikou sa ocitáme pred najrozsiahljším radom našich národných motívov v európskych dejinách – Samo, slovenské kniežatá Pribina, Kocel, Rastislav, Mojmir, Svätopluk, Gorazd, Slovanka na Devine, Dowina, Slovianska Madona, staroslovenská rodina, remeslá, životné okamihy, zakladanie starých sídlisk, zrod našej národnej, duchovnej identity, začiatky slovenskej štátnosti – to sú len strohé náčrty diela, ktoré zdobí naše, a nielen naše historické priestranstvá, galérie, múzeá, súkromné zbierky viazané

na naše historické zásluhy o kultúrnu a duchovnú postać Európy, „aby dýchala obidvomi časťami pľúc“ – ako to od tohto civilizačného priestoru požadoval pápež Ján Pavol II., ktorý si osobitne od nej vyžiadal svoju medailu.

V spoločnosti autorov inšpirovaných misiou solúnskych bratov

v Európe, Ázii, Amerike, Kanade, Austrálii sa cyrilo-metodský podnet v diele L. Cvangrošovej premieňa na artefakty hodné nielen trvalej úcty, ale aj obdivu. Kto mal možnosť optického kontaktu s týmito dielami vo svete a porovnávať majstrovstvo. Reliéfy, medaily, brána vládarov Veľkej Moravy, cyrilo-metodské súsošie v Nitre, na Devine, v Čiernych Kľačanoch, Blatnohrad – Zalavár, jej dielo v Ríme, vo Vatikáne a v iných lokalitách doma i v zahraničí nás zaraďujú medzi popredné národy Európy, jej kultúry a duchovného vyžarovania. Súsošie sv. Cyrila a Metoda s Bibliou a čiernokľačianskou pyxidou je zatiaľ ich najfrekvencovanejšia podoba v Európe a vo svete. Aj za to jej patrí osobitná úcta a vďaka.

Ludmila Cvangrošová darovala svoj umelecký život nášmu národu i Európe vždy skromne a bez okolov, na laudácie si, ako vieme, nepotrpí. Napriek tomu, prosím, aby strpela aj toto skromné poďakovanie za všetkých Slovákov doma i v zahraničí, ktorých jej dielo obohatilo a povzbudilo.

Kúty už po dvadsiaty ôsmy raz boli dejiskom svätogorazdovských slávností

Slovenský Gorazdov Betlehem

Miroslav HOLEČKO – Foto: archív autora

Gorazdovský Betlehem slovom a piesňou Ťa slávi. To bol názov poeticko-hudobnej kompozície, ktorá tvorila umeleckú súčasť už XXVIII. slávností svätého Gorazda Kúty 2017. Uskutočnili sa poslednú júlovú nedeľu v rímskokatolíckom Kostole sv. Jozefa Pestúna a pri Pamätníku zrodu svätogorazdovskej tradície na Slovensku, ktorý je osadený na priečelí chrámu.

Kútske podujatie sa začalo slávnostnou svätou omšou, ktorú celebroidal František Moško, správca farnosti Kúty. Počas omše i ostatných častí tohoročných slávností účinkoval Chrámový zbor Scholla cantorum pod umeleckým vedením Antónie Palkovičovej. Slávnostné príhovory predniesli miestny farár, ktorý o. i. privítal na pôde obce hostí aj zo zahraničia – z Českej republiky, tiež zástupcov centrálnych spoluorganizátorov podujatia. Druhý v poradí sa prítomným prihovoril manažér kultúry pre národné a kresťanské tradície NOC Miroslav Holečko, predseda prezidia Matice slovenskej. Za našu najstaršiu národno-kultúrnu, patriotickú ustanovizeň vystúpil jej predseda Marián Tkáč. Posledným (len čo sa týka poradia) slávnostným rečníkom bol emeritný starosta mesta Podivín Vlastimil Nemeček, stály reprezentant Moravy na kútskych gorazdovských slávnostiach.

Poeticko-hudobnú kompozíciu na šírenie účty k svätému Gorazdovi scenáristicky a režijne pripravil s recitátormi L. Hallonom, M. Rosovou, M. Palkovičom predseda Spoločnosti svätého Gorazda M. Holečko.

■ VÝZNAMNÉ JUBILEÁ

Ako zaznelo počas príhovoru na XXVIII. svätogorazdovských slávnostiach, rok 2017 je rokom, počas ktorého si pripomínáme významné jubileá viažuce sa na Gorazda – na túto mimoriadnu osobnosť z úsvitu našich národných, kresťanských a kultúrnych prvopočiatkov, a rovnako na obdobie, v ktorom žil a v ktorom

Svätogorazdovské slávnosti sa v záhorskej obci Kúty uskutočnili už po dvadsiaty ôsmy raz a ani tentoraz nechýbali na tomto duchovnom podujatí tí, vďaka ktorým sa ich tradícia úspešne rozvíja.

sme oslovili európsky, ba aj širší svet nevšednými civilizačnými darmi. Teda v roku 2017 si pripomínáme 1 150. výročie kňazskej vysviacky diakona Gorazda v Ríme. Vo večnom meste sme ako národ (naši vtedajší predkovia) zažili prvú „najslávnejšiu“, ba

svetovú inauguráciu, v dnešnom ponímaní kodifikáciu nášho materinského – národného jazyka. V historických prameňoch sa dozvedáme, že pápež Hadrián II. schválil používanie staroslovenčiny pri bohoslužbách (867) a sám položil bohoslužobné knihy na oltár v Bazilike sv. Petra a Bazilike Santa Maria Maggiore. Zároveň boli za kňazov vysvätení Gorazd, Kliment a Naum a za diakonov Angelár a Sáva. Títo novosvätenci slávilí spolu s Metodom a Cyrilom bohoslužby v uvedených bazilikách už v staroslovenčine či v reči našich najstarších slovenských pramatiek.

■ FORMOVANIE TRADÍCIE

K záhorskej obci Kúty sa viaže zrod novodobej svätogorazdovskej tradície Slovákov. V roku 1990 (29. júla) tu uskutočnili prvú svätogorazdovskú aktivitu – Deň svätého Gorazda. Postupne zásluhou Národného osvetového centra, Cyrilometodskej spoločnosti, Matice slovenskej, neskoršie najmä Spoločnosti svätého Gorazda a, samozrejme, s levím príspevom farností a obcí (miest), kde sa gorazdovské podujatia konajú, stala našou významnou národno-duchovnou tradíciou. Teda Kúty boli, sú a zostanú Betlehemom slovenskej kresťanskej patriotickej tradície – svätogorazdovskej. Dvadsať ôsmu slávností svätého Gorazda v Kútoch prítomní zakľúčili Spomienkovo-umeleckým aktom pri Pamätníku zrodu svätogorazdovskej tradície na Slovensku.

Organizátormi tohoročných Gorazdovských Kútov boli Národné osvetové centrum, obec a Rímskokatolícka cirkev Kúty, Matica slovenská, Miestny odbor MS v Kútoch, Rada KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru, Spoločnosť svätého Gorazda a Cyrilometodská spoločnosť.

– politik, významný lekár, profesor a rektor Karlovej univerzity, ktorý vykonal ako prvý verejnú pitvu v strednej Európe.

Skôr narodení si so záujmom zalistovali aj v našich Slovenských národných novinách, mladší mali radosť zo všakovakých sladkých dobrôt, ktoré si prevzali z rúk starostu Rastislava Jesenského, aj z maľovania na tvár. Zrejme najväčšmi všetkých pobavila súťaž v zatĺkaní klincov do kláta. Pravdaže, nechýbalo ani občerstvenie. Keďže podujatie sa konalo bezprostredne pri hlavnej ceste, ktorá spája Martin a Jasenskú dolinu, o záujemcov z radov širokej verejnosti nebolo núdze, navyše ich medzi účastníkov lákali aj matičné vlajky. Deň plný aktivít sa vydaril a splnil i svoje poslanie – utužil vzťahy medzi obyvateľmi obce i širšieho okolia a tiež spolupatričnosť v rámci rodín.

Vydarený matičný Deň detí a rodiny v Turčianskom Jasene

Utužovali spolupatričnosť a rodinné vzťahy

Text a foto: Viliam KOMORA

Matičari v Turčianskom Jasene vedno s obecnou samosprávou a hasičmi, tiež s príspevom Turvodu pripravili počas prvej augustovej soboty – teda presne v polovici prázdnin, Deň detí a rodiny s bohatým kultúrnym, zábavným a športovým programom. Tí najmladší sa v horúcom letnom popoludní vyžívali v hasičskej pene od hasičov zo susednej obce Belá-Dulice, starších zaujala moderná hasičská technika, deti i dospelých potešilo matičné pexeso slávnych Slovákov, kde nechýbal významný rodák z tejto hornoturčianskej obce Ján Jesenský (Jessenius)

Kým deti zaujali hry, súťaže a maľovanie na tvár, dospelí si so zaujatím zalistovali v novom, aktuálnom matičnom týždenníku Slovenské národné noviny.

Divadelná sezóna matičných ochotníkov v Liptovskom Mikuláši sa už začala

Scénu zaľudnili mešťanmi, murármi aj zbojníkmi

Jozef NEVRLÍK – Foto: archív SNN

V Liptovskom Mikuláši úspešne pôsobí Matičná divadelná ochotnícka scéna MADOS, ktorá do svojho repertoáru každý rok zaradi nové zaujímavé inscenačné tituly. Hneď na jar takou bola hra ich domovského autora Petra Vrlíka pod názvom Na liptovskom jarmoku, ktorý hneď aj napovedá, o čo v nej ide. Na liptovskom jarmoku sa stretávajú pltníci, murári s babkou bylinkárkou, trhovkyňou, dievčaťom, so zemanom, zjednávačom, prekárajú sa i doberajú navzájom. Na jarmok zavíta aj kočovné divadlo a divadelníci zahrajú dve frašky o liptovských pltníkoch a murároch.

Divadelníci nemajú vo svojom repertoári len veselohry, každoročne nacvičia aj dramatické pásma venované významným osobnostiam alebo udalostiam, ktoré sa zapísali do našich dejín. V tomto roku nacvičili pásmo pod názvom Kňaz s bojovným srdcom. Pásmo venovali dvojstému výročiu narodenia Jozefa Miloslava Hurbana. Autor P. Vrlík sa zamerával na pôsobenie Hurbana počas revolučných udalostí v rokoch 1848 – 1849. V scénkach diváci spoznávajú jeho činnosť ako vodcu dobrovoľníkov, jeho rozhodnosť

a neochvejnú v boji. Hurbana stvárnil Jozef Sálus. S týmto pásmom sa ochotníci zatiaľ predstavili v Martine a v Levoči.

Mesto Liptovský Mikuláš si tohto roku pripomenulo významné výročie. Je to už tristoštyridsať rokov, čo sa v roku 1677 Liptovský Svätý Mikuláš stal sídlom Liptovskej stolice. Divadelníci si túto udalosť pripomenuli uvedením vtipnej jednoaktovky pod názvom Slávna stolica liptovská. Humorné dialógy uvedú diváka do situácie, keď sa medzi dvoma mestami – kráľovským

mestom Nemecká Lupča a zemepanským mestečkom Svätý Mikuláš – rozohrel fiktívny boj o sídlo stolice, pričom víťazom sa stal Mikuláš.

■ PŮVODNÉ MIESTA

V spolupráci s Múzeom Janka Kráľa uvádzajú matiční divadelníci pre turistov, ako aj pre širokú verejnosť počas letnej sezóny na Námestí osloboditeľov v Liptovskom Mikuláši krátke dramatické pásma pod názvom Posledná noc Juraja Jánošíka, tiež s pera Petra Vrlíka. Súd s Jánošíkom,

Peter VRLÍK je dušou a kmeňovým autom liptovskomikulášskych divadelných ochotníkov z matičnej scény MADOS.

ako aj jeho poprava sa odhrávajú na autentických miestach pred bývalým stoličným domom, kde Jánošíka súdili. Práve približovanie našej histórie netradičným spôsobom pomocou divadla sa v Liptovskom Mikuláši osvedčilo.

MATIČNÉ DEPEŠE

Pustý hrad volá

Jubilejný dvadsiaty piaty Národný výstup na Pustý hrad organizuje mesto Zvolen, Zvolenské kultúrne centrum, Matica slovenská a OZ Štúrov Zvolen v sobotu 2. septembra. Otvorenie podujatia je o 8. h na Námestí SNP a samotný výstup pokračuje od 10. h v areáli hradu bohatým kultúrnym programom a sprievodnými aktivitami – aj s opekaním býka. Pripravený je aj tradičný knižný stan MS.

Ohňostroj v Slatine

Netradične – ohňostrojom si pripomenuli pamätný deň Matice slovenskej členovia Kinoklubu Mladej Matice v Slatine. Zapálili ho presne 4. augusta večer po dvadsiatej hodine. Informáciu o podujatí rozšírili prostredníctvom miestneho rozhlasu, a tak sa na ohňostroj prišlo pozrieť množstvo občanov. Další ho sledovali z okien svojich domácností. Mladí Slatinčania sa rozhodli, že okružle 155. výročie si na budúci rok pripomenú rovnakým spôsobom, ale ešte vo väčšom rozsahu.

Moysesovi i vojacom

V areáli parku pred Gymnázium Štefana Moysesu v Moldave nad Bodvou odhalia tamojší matičari počas spomienkovej slávnosti 29. augusta o 16. h pamätnú tabuľu tomuto prvému predsedovi Matice slovenskej a padlým vojacom v druhej svetovej vojne. V kultúrnom programe vystúpi FS Haviar z Rožňavy, dievčenský súbor Pantlika a ženské spevácke skupiny Živena, Buzakalász a Asszonykórus.

Plenér v Istebnom

Druhý ročník rezbárskeho plenéru Po stopách otcov a dedov s cieľom aj takouto formou zachovávať ľudové tradície pripravili v minulých dňoch v Istebnom. Škúsení rezbári – Pagáčik, Lofaj, Šmirák a Kuchťák, tu počas štyroch dní vytvorili z dreva diela, ktoré budú pýchou a ozdobou obce a detského ihriska.

Bitka pri Vozokanoch

Dvojdňové podujatie s rekonštrukciou prvej víťaznej bitky uhorských vojsk nad Turkami na území Slovenska 26. augusta 1652 pri Veľkých Vozokanoch pripravuje počas nasledujúceho víkendu OZ Neogotický kaštieľ v Galante, tamojší MsÚ a spoločnosť pre obnovu a rekonštrukciu historických bojových umení a tancov Fringa. Organizátori zabezpečili aj bohatý sprievodný program s množstvom ďalších lákadiel a atrakcií.

Oslavy v Plechoticiach

Dvojté výročie narodenia J. M. Hurbana si 3. septembra pripomenú občania na oslavách organizovaných Maticou slovenskou a Obecným úradom v Plechoticiach. Program v miestnom kultúrnom dome od 15. h otvorí pásmo J. M. Hurbana – bojovník pre život slovenský, vystúpenie folklórnej skupiny Milana Rendoša a domácej Studenky, ktoré bude spojené aj s uvedením jej CD.

Z príspevkov matičiarov spracoval: (se).

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Čo je u nás, je naše

Aj leto pred 1845 rokmi bolo horúce – vtedy 11. júla v roku 172 trápili na strednom Slovensku domáci Kvádri okupantov Rimanov. Dolinu, ktorou maširovala dvanásť rímska légia, zarúbali na jednej i na druhej strane a zahatali aj potok, ktorý ňou preteká. Keď popoludní pála všetko živé ničiaca horúčava, nebolo vody ani pre ľudí, ani pre kone. Hrozila smrť, veliteľ preto nariadil všetkým modliť sa za dažď. Keď po pohanských šíkoch Rimanov pokľakal siedmy pluk zložený z kresťanov, na oblohe sa objavil malý obláčik, ktorý sa čoskoro zväčšil a začala sa búrka s dažďom. Tento príbeh pri Hrone opísali antickí svetskí aj kresťanskí autori. Plínius starší, Dion Casius, Tertulian, Eusebius, Hieronymus, Orosius, Gregor Naziansky. Správa sa dostala aj do štábu cisára Marcovi Aureliovi, ktorý práve pri Hrone písal Hovory k sebe, kde chváli našich predkov: „Kvádsky národ je bojovný a mocný.“

Národy nezabúdajú: na posvätnom mieste v Ríme – na vrchole Kapitola, dodnes stojí socha cisára Marca Aurelia a na námestí Piazza Colonna je tridsaťštyri metrov vysoký stĺp Marca Aurelia ovinutý špirálovým pásom reliéfov z vojen v rokoch 172 – 175, ktoré sa zväčša udiali u nás. Vo vtedajšej Kvádii, na dnešnom Slovensku. Jedným zo sto šesťnásťich výjavov je aj zázračný dažď od Hrona, ktorý padal i na našich predkov. Vykopané črepy, ktoré ostali po nich, zaradili archeológovia do púchovskej kultúry. Ale Ptolemaios ich pomenúva jednoducho: Suobeni – Sloveni.

Aj toto je naša, žiaľbohu, neznáma história. Našťastie, že ešte máme Rimanmi zanechaný nápis na trencianskej skale z roku 179, že udržujeme Gerulatu. No pod betón garáží na Hrade sme barbaricky schovali starý keltsko-rímsky palác. Iné národy by také cennosti veru nezničili, naopak, vyhotovili by kópie výjavov z dvetisícročného stĺpa z Ríma a pýšili by sa tým, čo sa u nich udialo.

My sme zadubenecky iní. Akoby sme stále nechápali, že všetko, čo sa udialo na našom území – je naše v dobrom aj v zlom. A že všetko, čo sa deje u nás dnes – je naše v dobrom aj v zlom. Pochody za rodinu i importované dúhové pochody zoskupenia LGBTI. Ako to povedala jedna z poslankyň: bojovať za dôstojnosť a uznanie s dúhovou vlajkou v holom zadku je to isté, ako bojovať za rovnoprávnosť žien v burke.

OPRAVA

V SNN 32 – 33 sme omylom na strane 19 pod názvom Menológium z Weingartenu a Gorazdov odkaz od autora Mariána Bančaja uverejnili pôvodný text predsedu Matice slovenskej a pravidelného prispievateľa SNN Mariána Tkáča Gorazdov odkaz, ktorý sme v uverejnili na strane 20. Autorovi a predsedovi MS i našim čitateľom sa za túto chybu ospravedlňujeme.

tasr.
vydavateľ.sk
SLOVAKIA ONLINE

Horehronské slávnosti koscov a hrabačiek boli aj majstrovstvami sveta Kosili dadovčatá aj chlopi nad sedemdesiat

Lukáš JANOŠKA – Foto: Štefan NÉMETH

Pohorelski matičiari spoločne s tamojším obecným úradom pripravili v sobotu 29. júla medzinárodné Horehronské slávnosti koscov a hrabačiek 2017, ktoré zároveň boli aj XXIII. majstrovstvami Pohorelej a sveta v kosení. K prihláseným pretekárom a zúčastneným divákovi sa prihovril podpredseda Matice slovenskej Viliam Oberhauser. Za veľkej horúčavy sa otavu na dieloch Sihlej pustilo na pravé poludnie kosiť a hrabať päťdesiat sedem súťažiacich zo štrnástich dedín a miest Slovenska, Česka, Švajčiarska a Írska.

Koscov a hrabačky v siedmich kategóriách povzbudzovala tristočlenná divácka kulis. V najmladšej kategórii Dadovčatá (deti do dvanásť rokov), ktorá mala najpočetnejšie zastúpenie, si titul Horehronského majstra odniesol do Šumavy Shiva Vostrovský. Nosičov vody (chlapci do osemnásť rokov) najlepšie reprezentoval Pavol Krupa z Východnej. Medzi ženami bola najzručnejšia Helena Žilincová, kategóriu Chlopi nad šesťdesiat rokov vyhral Milan Kamenský z Podbrezovej a medzi seniormi nad sedemdesiat rokov bol najlepší Ján

Odmenu pretekárom bol kultúrny program s vystúpením speváčok i ľudových hudieb.

Účastníkom Slávností koscov a hrabačiek sa prihovril podpredseda MS Viliam OBERHAUSER.

Chlopi mali na Sihlej čo najrýchlejšie a najlepšie pokosiť päť árov otavy.

Štajer z Hruštína. Najviac sledovanou súťažou bola súťaž Chlopi do šesťdesiat rokov, v ktorej zvíťazil úradujúci majster Česka David Vostrovský časom 1.09,0 min – 50 štvorcových metrov. Kosil kosou dlhou 135 centimetrov a najstaršie preteky na Slovensku boli jeho posledné pred majstrovstvami Európy vo Švajčiarsku. Súťaž medzi Horehroním a Oravou vyhralo domáce sexteto. V hrabaní dominovala dvo-

jica Mária Šulejová z Írska s Milanom Kováčom z Pohorelej.

V sprievodnom programe vystúpil DFS Mladost s Hrabíovým tancom, gazdiňa Maruša Tereková vypravovala koscov Ana lúku, Peter Gandžala na svojom najstaršom traktore na Horehroní (rok výroby 1947) vyvážal s veľkým úspechom deti aj dospelých po Malých dielikoch. V speváckej súťaži O cenu Veroniky Bodnáríkovej

si s cimbalovkou Borsuckí gadi zasúťažilo desať odvážlivcov. Odmenu všetkým zúčastneným pretekárom bolo spevácke predstavenie Veroniky Bodnáríkovej – rodáčky z Pohorelej. Podvečer sa v sektore detských ľudných hier najväčšej obľube tešili biče a chodúle. Po dobre vykonanej práci sa radosť prejavovaná spevom a tancom pri vatre širila po okolí do skorých ranných hodín.

V Nedožeroch-Brezanoch sa štvrtý raz zišli majstri remesiel aj folklóru

Ludový jarmok Pod vrbičkami

Text a foto: Bibiána KRPELANOVÁ

V areáli Pod vrbičkami v Nedožeroch-Brezanoch sa vďaka organizátorom z MO MS a tamojšieho OÚ, s príspevom Regionálneho kultúrneho centra v Prievidzi, vďaka finančnej podpore Trenčianskeho samosprávneho kraja a Matice slovenskej zišli už po štvrtý raz šikovní remeselníci aj širokoďaleko známi folkloristi na ľudovom jarmoku, ktorý z roka na rok získava na popularite.

Tradičné remeslá mohli návštevníci nielen vidieť, ale si aj skúsiť, ako sa robí povedzme drevené koryto, vytočiť si hrniec na hrnčiarskom kruhu alebo sprobovať háčkovanie, pletenie i drôtovanie či výrobu slamených košíkov, pradenie na kolovrátku

Majstri ľudových remesiel ukázali aj na jarmoku Pod vrbičkami svoj fortieľ.

alebo prácu s rezbárskymi dlátami. Komu pri majstroch remesiel riadne vyhladlo, mohol si pochutnať na domácom guláši, pagáčoch či bialošoch, ktoré pripravili domáce matičiarky. Pre deti zorganizovali tvorivé dielne či jazdy na koni, ktorým sa mnohé z nich potešili. Povoziť sa mohli, samozrejme, aj dospelí.

Popoludní si napriek horúčavám prišli vychutnať dávku folklóru nielen domáci, ale aj návštevníci z okolia, ktorých hudbou, spevom a tancom bavili FSK Lúčina z Koša, FSK Sielnica z Lazian i hostujúca FSK Bažalička z Plachtiniec-Pribeliec. No a keď sa slnko schovalo, do tanca zahrála cimbalovka Braňa Jakubisa.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V čísle 27 sme sa pýtali na životné jubileum Jána Smolca, popredného slovenského žurnalistu a politika, ktorý zohral významnú úlohu v zápase o samostatnosť Slovenska. Správne odpovedali tí čitatelia, ktorí uviedli, že sa v tomto roku dožil osemdesiatich piatich rokov. Výhercovia: Helena Poláčková, Kúty; Peter Dubovec, Bojnice; Elena Zvršková, Martin.

• Svoj pamätný deň v kalendári má aj Matica slovenská. Kedy si ho pripomína a s ňou tisícky jej členov a priaznivcov? Odpovede posielajte do 9. septembra na redakčnú adresu uvedenú v tiráži novin.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

26. augusta

– tristošesťdesiatpäť rokov od bitky s Turkami pri Vozokanoch; hoci Turci mali trojnásobnú presilu, museli ustúpiť, za obeť však padlo sto našich obrancov i štyria veliteľia z grófskeho rodu Esterháziyovcov: Ladislav, František, Tomáš a Gašpar (1652)

– Most SNP v Bratislave má štyridsaťpäť rokov (1972)

– premiéri Česka a Slovenska V. Klaus a V. Mečiar podpísali dohodu o rozdelení ČSFR; 25. výročie

27. augusta

– uplynulo štyristo rokov od smrti spisovateľa a dramatika Jura Tesáka Mošovského (1545 – 1617)

– stodevädťdesiat rokov od narodenia katolíckeho kňaza Mórica Alstera, zakladajúceho člena Matice slovenskej (1827 – 1894)

– storočnica Vojtecha Andreánskeho 1917 – 1993), osobnosti slovenského dokumentárneho filmu; vzácné sú najmä snímky o našich osobnostiach

– pred tridsiatimi rokmi zomrel sochár Rudolf Uher (1913 – 1987)

28. augusta

– deväťdesiat rokov od narodenia skladateľa Vieroslava Matušika (1927 – 1995)

29. augusta

– pred sedemsto rokmi dobyl Matúš Čák Nitru, povlil hradné opevnenie a mesto vypálil (1317)

– osemdesiatpäť rokov od narodenia architekta Stanislava Talaša (1932 – 2004), s doc. Vilhanom projektoval Kolibu pre Expo '57 v Montreali; autor územného plánu novej Karlovej Vsi, Petržalky, revitalizácie centra Prešova a i.

– päťdesiatku má historik prof. Robert Letz, autor mnohých diel z novodobej histórie Slovenska

30. augusta

– pred tristo tridsiatimi piatimi rokmi vyhorela takmer celá Žilina (1682)

– dvestosedem rokov (1810), čo sa Banská akadémia v Banskej Štiavnici rozšírila o štúdium lesníctva a stala sa prvou lesníckou školou v celej monarchii i v okolí-tej Európe

– básnik, prozaik, esejista, prekladateľ, humanistický filozof Pavol Strauss (1912 – 1994), povolaním lekár chirurg, má sto-piate výročie narodenia

31. augusta

– desať rokov od smrti virológa Milana Labudu (1945 – 2007)

– štyridsaťpäť rokov by mal skvelý hokejista Miroslav Hlinka (1972 – 2014)

1. septembra

– na lietavskom hrade sa pred štyristo päťdesiatimi rokmi narodil Juraj Turzo (1567 – 1616), budúci uhorský palatin

– sto päťdesiate výročie otvorenia slovenského gymnázia v Martine (1867)

– šesťdesiat rokov od posviacky slovenského Misijného domu Sedembolestnej v kanadskom Cambridge (1957)

– prijatie Ústavy Slovenskej republiky; 25. jubileum

– dvadsaťpäť rokov od smrti nezabudnuteľného rozhlasového dramatika, dramaturga a herca Emila Filu (1925 – 1992)

– pred desiatimi rokmi sme sa napojili na Schengenský informačný systém (2007)

– pred desiatimi rokmi umreli básnik Vladimír Reissel (1919 – 2007) a slávny brankár Slovana Viliam Schroif (1931 – 2007)

(jč)